

खं म मा र्म जां कृ षो हरे न्मा म व तू त सूर ज्ञा त् । कुरु य मे वा त्र वि धाय रु कि म णः सु दु ष्कृ तेः राज ग णे द मं ब ल
त ॥ ६ ॥ सु दुः खि तो मी ष्म क रा द त त र त्व रं ज गा म गे इ ह दि कृ ष्ण मी श्व र म् ॥ स्म र न्नि जां तां त न यां हरि प्रि यां स हे
द रैः दुः खि त मा न सै र्व तः ॥ ७ ॥ त तः प्र जाः वी क्ष्य व रं कु ली ने रू पे स मा रू द म लं कृ ते त म् ॥ कि री टि नं कां च न र ल दं
दुः ख णि त प व्य ज नै क रू प म् ॥ ८ ॥ पा षा ण गा त्रं वि कृ ता कृ तिं म णि रू क्म मां सु का धैः सु वि ष्णु पि तं श ठ म् ॥ क्री डा
पू वं गो प म मा स मी क्ष्य ता श्रै यं च भू व र्थ ति दुः खि ताः प्र जाः ॥ ९ ॥ प्रा हु र्वी री यं न हि रु कि म णी स मः पू वं ग व क्रो व हु
नि द्रि त स्त नुः ॥ क मे र गा त्रं ज न भू ध रा कृ ति रा त्रिं च र त्रो पि शि ॥ शु पा ल ना म कः ॥ १० ॥ य हि स्व य म रै र खि ला धि यै
हरिः सं रा धि तो स्मा भि र लं र मे शः ॥ स दा स मे षा य हरे थ दू च मः वि दर् ष रा जे न्द्र सु तं हि रु कि म णी म् ॥ ११ ॥ ए वा न वे
य न कृ तः स रु क्म मी कुरु प ता मे तु वि द्या तु र थ ॥ चै द्यो रु द न्स्वी य पु रं स मे तु क दे व मी क्षा म हे र प्र सा द तः ॥ १३ ॥ अ
न्या य मे त न्नि हे वे ति मी ष्म को व द्ध त्व तो ही न म ती र्व भू व सः ॥ चै द्या य दा तुं त न यां स मु स्तु को रु कि म प्र मो दा य सु
धा मि ना ह ये ॥ १५ ॥ त स्मा त् स मा ग त् य हरि वि दर् ष जां ह र त्व ले ता क्ष्यं इ वा मृतं व ला त् ॥ कृ ष्णार मे शो नि ज ष्ट य ज
रा सु तो प्रा षि त स त् यं क र त्वे व स ष्ट य वा क्य कृ त् ॥ १५ ॥ त त्रा ग त श्रै थ स हा य का र को ज रा सु तो वि शं ति भि र्नि
भि र्व लैः ॥ यु तः स म श्चि ग जां धि गे र्व ले यु द्दा य य तो हरि णा द्वि षा ल्म नः ॥ १६ ॥ त्रा त्वां ति वी ये दि श्चि स्त्रि
भि र्व लैः स मा ग त सां ध यि तुं नि दर् ष जा म् ॥ चै द्या य यु द्धे न हरि ष्य ता व ला कृ ष्णो मा कं प र म द्वि षा व ली दू त मे

२३

दा ६

नैवे ॥१७॥ स्वीये नारैः च सदतव ऋश्चतुर्दिशा नीकपतिः समागतः ॥ कुष्णारि मुरव्यो वलवीर्यसूरतानिके
 तनस्तापितदिकपतिः शठः ॥१८॥ करुषदेशाधिपतिस्तु पौड्रको महाभिमानो स्वबलैः समन्वितः ॥ समादयो
 काशियतिश्च कुडिनं सहायेतः शिशिपालभूमृतः ॥१९॥ मदांधबुद्धिद्विविदः कपिर्वलीधरा सुतो नंतवला
 विदूरथः ॥ वाणामुरः सेवकादयो सुराभ्रभाररुपाययुराशुकुडिनं ॥२०॥ यदा समागत्य हेरद्विदर्भजां कुष्णो
 त्ररामादियदूतमावृतः ॥ यो तस्या मते नैव वचं सुसंघतानिश्चित्य चित्ते त्वितिते समायुधः ॥२१॥ राज्याप्रियो
 न्नद्धमंघलोचनाः रामाच्युतारा तितरावृषद्विषः ॥ सेसाधितुं चैयमुताय रुक्मिणीं समागताः कुडिनमास
 सैन्यकैः ॥२२॥ यद्गीत्याचतुराननोपिकुरुते तीव्रंतपो लुस्थितो विष्णुर्वारिनिधावनंतशयने शोते तथेत्सव
 ते ॥ शूलीवासमहोकरोन्नरवाणे हनिथ देवाः सदानासा संस्थितजीवनाः सकमलाभिच्छिन्नगतः कुठिनमू
 वंश्चैवोस्ति ॥२३॥ यः खेनैव वलनशक्रवरुणादी ह्येकपालान्वशे कृत्वा भूपतयस्तथा विवरगान्देत्येन्द्र
 मागेन्द्रकान् ॥ जलुन्नद्धमनोरथोपि विषयान्मुंजन्नत्सोभवतस्मेसाधयतुं विदर्भदुहितां प्रात्यानृपाः कुं
 डिनम् ॥२४॥ तान्सर्वान् भिगम्य सकृत्तिलं रुक्मीचकारादराद्गत्या मात्यबलान्वितान् सुतरगेभाष्ठाश्च त
 र्थाक्षकान् ॥ मिचलेक्षणतो निवास्य निलये प्रात्रन्वितो भ्रांघसागंधैर्माल्यवरैः सुबह्वमणिभिः संपू
 जंथा मासवः ॥२५॥ शात्वो मागघभौ दन्तवदना धाभ्रुतो न्योन्यतो दृष्ट्वा स्वान्सहृदः समत्यमुदितास्तत्र

२३

भवन्कुडिनैः ॥ उद्वाहहृदयेविचार्य शिशुपालस्यात्ममित्रस्य ते सिद्धं कृष्णसमागमं कुमत्तयोनालोकयन्तस्त
दा ॥ २६ ॥ द्वारेवाद्यमवादयन्बहुविधं वाद्यप्रवीणाः नरा उत्सोहे न बरेण तृपिमगमन्सर्वे सैवै न्यान्वयाः ॥
नर्तव्यो ननु तुजगुर्बहुतरांते वंदिनो मागधाः सूताश्चैव समूचुरे मलगिरश्चैवस्य कीर्तितदा ॥ २७ ॥ इति
श्रीद्राविडकान्हजीमट्टात्मजबालमुकुन्दप्रद्विरचितेरुक्मिणीमंगलारव्यकाव्ये त्रयोदशसर्गः ॥ १३ ॥ अथ
प्रणामायनिजाम्दैवकृष्णस्य सच्चित्सुरविग्रहस्य ॥ निकेतनं ते यद्बोयथुस्तत्समवितं ब्रह्मप्रवादिदेवैः
॥ १ ॥ त्रिलोकलक्ष्म्ये कनिकेतनं लज्जावृन्ददा युक्तविचित्ररत्नकम् ॥ रथाश्वनागाकुलचत्वनिशान्ते कृष्ण
पादाज्वहृदामहादयाः ॥ २ ॥ समागता द्वारवती निवासीनकृष्णस्य पद्मासवपानदोहदाः ॥ प्रतीक्षिरे स्वात्म
पतिः समागमं मुदान्वितः संतपिते क्षणालयः ॥ ३ ॥ पयोजको ज्ञानजलयो यद्दूतमाकृष्णानुरागात्पसमस्तका
मनाः ॥ प्रबोध्य वेलां निजजीवनस्येते गतां विलोक्यति विचिंतयान्विताः ॥ ४ ॥ अपप्रचुरन्त पुरचारिणां हेरि
स्यंतदातं यद्बोति विवहलाः कथं न निद्रान्तमबापसत्पतिः सौरेः कुमारो बद्धकंचुकिन्स्वरम् ॥ ५ ॥ कृष्णस्य
पद्मक्षयाकाम्यपातुरान्स्तानं यादवानाह चरोत्तमस्तदा ॥ प्राणेश्वरो ज्ञागरणं निशीथके संप्राप्य दिव्याभरणै
रुपेत ॥ ६ ॥ स्वीयाशुधान्तरवगदारिंखड्गचापाशुगान् श्रीवसुदेवपुत्र ॥ आदाय कुत्रापि गतोस्ति राजा
बलक्षितो स्यात्सुवसत्वरस्यापत्यवर्षस्य वचोनिशम्यते कृष्णस्य पद्मामृतपानतृप्तया ॥ पिपासिता

क्षाः यद्वो महात्तरावभून्नरथे विगते विशोयथा ॥८॥ तमदुरा मांशुययु निजैज्ञानाय तत्रापि रथाश्वसूतं
 ॥ कृष्णस्य विज्ञानं प्राप्य मुचाति सर्वे स्थितान् सूतवरान् पृच्छन् ॥९॥ कृष्णस्य सूताश्वरथाः क्व संति सूता ब्रव
 ध्वेत्वरमेव चास्मान् ॥ श्रुत्वा यदूनां मतिपीडितानां प्रोच सूतगणाः सुरविन्नाः ॥१०॥ रथं निशीश्वे श्वबरेः सु
 पर्णध्वजं समये ज्यसदा रुकोरम् ॥ गतो निजप्राणपतेः समीपमित्यं विजानी मनचान्यदत्र ॥११॥ ततो ति
 खिन्नावलराममंदिरं गत्वा समुचुर्पदवो खिलहरेः ॥ वृत्तं तदाभ्युत्थनिजानुजस्यसः रेवदातुरो भूदधिकं
 यदूत्तमः ॥१२॥ ततो विचार्या ह्यदूनयदूत्तमो रामो समुद्विग्नमनाः विबोधयन् ॥ ज्ञातं मया यत्र गतो मम
 नुजो द्विजेन साकं शृणुता घययम् ॥१३॥ विदर्भराजस्य सुतास्ति रुक्मिणी हृद्वाच्छरीरैर्निरता ममानुजे ॥
 रुक्मीतुतां कृष्णारिपुर्महावली चैद्यायदातुसुहृदसमुद्यतः ॥१४॥ अतस्तया प्रेषित इष्टभूसुरः समागतपू
 र्वत एव पत्रिकाम् ॥ आदाय भेष्याः सहसि श्वेरणसः समर्चितोत्रावसदादरेण शम् ॥१५॥ तेनैव विप्रेण
 समं रमे शो भ्रुवंगतः कुंडिनमेक एव सः ॥ हेतुं विदर्भेश सुतो हिरुक्मिणीं वदाभ्यहंतस्य किमद्य संविदम्
 ॥१६॥ यात्रागताभूपतयः समस्ता मम द्विषास्ते द्यगोत्रपालाः ॥ समर्थवाहध्वजनीमिराष्याः समाधि
 तुं चैद्यसुताय कन्याम् ॥१७॥ भ्रुवं भविष्यस्यैरिभिश्चितीश्वरैः समंकलिस्ते न हरेष्यतामि याम् हरिष्यतां
 द्विषां ॥ तस्माद्भविष्यामवय विदानीं तुं कुंडिनं कृष्णसहायकामयां ॥१८॥ निजानुजप्रमसमाकुलावली

बहुरूचिनीशंसमुवाचसादरं ॥ कार्यत्वम् भिर्गमनं त्वया लघुसमर्थनागाश्चरथांग्रिगादिभिः ॥ १९ ॥ तदैवस
वैयद्वो मरुद्रथाः सुदं शिताः सद्धलवीर्यवतराः ॥ वैकुण्ठप्रत्यानिखिलारत्रप्रदूराः कृष्णांघ्रिसंसेवनपूर्णदो
हदाः ॥ २० ॥ समागताः कृष्णसहायकारिणो महास्थानांपतयोरणप्रियाः ॥ स्वैः स्वैरनीकैः सुयुतायदूतमारामेण
साकं यपुराशुकुंडिनम् ॥ २१ ॥ पदपंचाशकोटिभिर्यादवानां युक्तोरामः कुंडिनं द्रागजगम ॥ कृष्णो द्वाहार्थं
प्युभाश्चेभयानैः यद्वैर्युक्ताभिर्यथाब्धिस्तरगैः ॥ २२ ॥ जमूत्यवस्त्राभरणमनोहरैर्यदु प्रवीरेवीरवाहनायुधैः
॥ कृष्णप्रियैः कृष्णसमानविक्रमैः समन्विकृष्णमनायौ बलः ॥ २३ ॥ तं कुंडिनं वायुरिवातिवेगतः कृष्णस्य
संदर्शनकाम्ययातुरः ॥ रामोखिलैर्यादिवचं दपालैर्युतोयथोत्तालवरध्वजरत्नम् ॥ २३ ॥ भेरिभृद्गदिस
हस्तबाद्यैर्गजाश्वसंस्थैर्हृदयप्रियारवैः ॥ पताकिनांकोटिभिरप्रगेर्धनाध्यक्षसुयक्षैरिवलंबतोवभौ ॥ २४ ॥
तसैन्यभारणवसुंधराप्रशंचकंपञ्जामोयुतोहितनसा ॥ प्रक्षंगभारणमनोजबिह्वलाकांतवदुःखाब्धि
विनाशनेव ॥ २५ ॥ भारैरनन्तस्य शिरोनतंतदावभूवभूमिर्भृशमापकंपताम् ॥ यदूतमानां रभसाशुगच्छतां
पुरं विदभीस्यमहीपतेर्बलेः ॥ २५ ॥ शेषायदूनांबलभारमात्मनो मोदप्रदंदैत्यचमूविनाशनम् ॥ मनसुखं
प्रावरणांवरयथाशीतानुरस्तुत्यदरं महागुरुम् ॥ २६ ॥ यानस्थितो देवगणाः सुसंकुलंकुर्वतञ्जाकाशमहो
मुदान्विताः ॥ जयतिवाचं मुहुरुचिरकरैः संसुष्यवर्षवृषुर्वलापीरि ॥ २७ ॥ तेनैरदाव्यामुनयोब्रुममहामोदा

न्वि तारासप्ततीचमोदम् ॥ त्व प्राणनाथस्य विवाहमज्जयाभे ष्या कुरुष्वेषुशुखं दधत् प्रभो ॥२८॥ कृष्णो
 होरुद्रीष्मकंकन्यकां हिमघरेन्द्रकन्योकसि सर्वशात्रवान् ॥ जजेदिति ब्रह्मकुलाः समुत्सुः क्षितौ दिविस्थास्त्रि
 दिवेश्वरास्तदा ॥२९॥ शृण्वन्त्येवमसुरे देवतानां रामो यदूनां ध्वजनि सप्तवितः ॥ निजानुजस्नेहपरिपूताशयः
 समागतो कुडितमाशुघानत् ॥३०॥ मेरीमृदगानकशंखगोमुखांदयोविनेदुःशुभनिश्चनाः पुर ॥ रामोऽस्यरमे
 रुदयं न्यूनरुच्यकाशयन्तो दितमो द्विषोधिकम् ॥३१॥ समर्पयन्स्वीयहृदास्यवारिजेष्वांश्रियं मरवीसां
 शुभिः ॥ खेदं द्विषां हन्मुक्कैतवेषु भूभृतां मुदं ध्वातमिवाहनस्थितः ॥३२॥ इति श्रीमद्राविडकानजीमट्टात्मजवा
 लमुकुन्दमद्विरचितेरुक्मिणीमंगले काव्यचतुर्दशः सर्गः ॥१४॥ अथापयामस्यदिनेतुरुक्मिणीदिवत्करस्योदय
 तः पुरैवसा ॥ स्वप्राणनाथागमनं सुकांक्षतीचिंतानुराचिंतयदा प्रमानसे ॥१॥ प्राणप्रवेशानयनाथपूर्वतः संप्र
 पितस्यात्पवरस्यभीष्मजा ॥ द्विजस्यप्रत्यागमनं स्वपश्यती रंभावरोरुवरदृग्मुमध्वमा ॥२॥ अहोत्रियामांतरि
 तोममोचेहोस्तिमंदविद्याः कमलावतोक्षण ॥ नागच्छतिद्वारवतिपतिः प्रियंकृष्णोसुनाथात्रनवमिकारण
 म् ॥३॥ आदौ नप्रस्थापितवान् द्विजो तमंकृतो घमः सुद्धनवंद्यविग्रहः ॥ प्रस्थानकाले मयिकिंजुगुप्सितं प्रत्वा
 कियत्तं प्रतिदिष्टवान् भुः ॥४॥ अतः प्रःसिसेदेहांहरोममद्विजो नावर्त्तते धाव्ययवाततो हरिः ॥ विनिर्गतो
 मद्हरणाय किं प्रतिवद्धे भवेन्मे प्रतिकूलो देवतः ॥५॥ हादुर्भगायाममनुकूलो घातामहेशश्च शिवो द्विकन्या ॥ दे

वीसतीवाविमुखालगौरित्यंचितयन्तीहृदिकृष्णचित्ता॥६॥ श्रीकृष्णपादांजलिनीनचित्तोगोविंदपत्याहृतम
नसाज्वा॥ विवाहद्यस्वेनिजनाथदेवमपश्यतीत्यक्तुमसून्स्थितास॥७॥ निजात्मनाथगमनाशयाचित्ताप्रा
र्महान्यायतयातिदुःखिता॥ संधारयंतीस्तनुमात्मनुमात्मस्तथासमुत्सृजंतिचतदाद्विघ्नाससा॥८॥ जलेन
हीनाशकरीबहुःखिताहोरेप्रियाद्वाहप्रयातिविह्वल॥ देत्येनसत्यंक्तुमसून्स्थिताभवन्नचाशकत्सागमनेच्छ
यापतेः॥९॥ तस्यास्तदासून्स्तुहिरकृष्णेतिनामावलयेवर्हिबिलात्॥ रुरोधमानसेस्थितंहेरेरागमनस्यचित्त
नम्॥ मुखस्थितानाथदयानिधेहेरेकृष्णेतिनामावलयेवर्हिबिलात्तयतःवै॥१०॥ बभूवयुद्धंकरपीरपीडन
स्यमप्रीत्यास्तथेशागमनस्यचित्तया॥ प्राणंनिरुंत्सन्नप्रयस्तुवेगतोददातिभैष्याद्वृत्तिद्वितीया॥११॥ गो
विंदचित्तांशुकलाकुलाक्षीनिजश्वरस्यागमनस्यवेला॥ अद्यापिचार्त्तीतिविचार्यकिंचिदाश्वस्तचित्तास
विदर्शितासा॥१२॥ प्रतीक्षतीसागमनंयदाहेर्यमीत्यनेत्रेशुकलाकुलेतदा॥ वामाक्षिबाहुरवआशुचास्फु
रन्विदर्शितायाःप्रियसूचकासमम्॥१३॥ अथाशुकृष्णेनपुरोयदेशंप्राप्त्येनहोदिनचरोद्विजाप्रणो॥ भैष्यविनि
दिष्टउतापयोतदात्कुडिनंशंसितुमिश्ररागम्॥१४॥ ददर्शितांविप्रवरस्तुरुक्मिणींप्रत्यागमंस्यस्यागःमु
हुःप्रतीक्षतीम्॥ श्रीकृष्णपादांजलिनीमानसामंतपुरांतन्नमतीशुचाकुलाम्॥१५॥ सातंप्रहृष्टवदनंदि
जवर्यमाणंदासोक्यधीरगतिमाचूरलक्षणज्ञा॥ पप्रच्छहर्षितमनाःप्रणयेनसाक्षात्कृष्णंसदात्मदयितं

समुपगतं वै ॥१६॥ जावेदयत्प्राप्तमजेज्ञोशेषपूज्यं हृदीनां यदु नन्दनं सः ॥ तस्यै हरेश्चानयनं त्राशं सगत्वा
त्मना सत्यमिति द्विजाग्र्यः ॥ कृष्णस्य वाक्यं च त्राशं ससत्यं तामानयिष्ये हमिति द्विजाग्र्यात् ॥ श्रुत्वागतं प्रा
णापतिरमेनां मादाकुलाभूत्स्ववदश्रुनेत्र ॥ १६ ॥ सर्वस्वदानं समस्तानयाति वै कृष्णप्रदस्येति विचार्य
रुक्मिणी ॥ ननामपादौ शिरसार्थं शोवधि विभूति भिस्तं परितप्य सर्वज्ञः ॥ १६ ॥ ये मां श्रियं वै प्रणमन्ति लो
के ते सर्वसंपन्निलया भवन्ति ॥ श्रियां न तायां भयि किं पुनर्हि विचार्य भैष्मी प्रणनाम विप्रम् ॥ २० ॥ कृ
ष्णप्रदायात्पश्यतीष्टं पुनः पुनः सानमनं चकार ॥ अष्टशुद्धं समवाय्य विप्रो नुभोद्य भैष्मी प्रज
गीमगेहम् ॥ २१ ॥ श्रीरुक्मिणी कृष्णपदारविन्दनिघ्राय चेतः सरसि द्विजाग्र्यः ॥ सर्वार्थपूरं सुखरूपभोको
निजं ययौ मोदभरणयुक्तः ॥ २२ ॥ श्रीद्वारकेशप्रिययावलोकनात्कृतं रमा क्रीडमतीव सुन्दरम् ॥ प्रवाल
वेडूर्यसुरक्तमौक्तिकादिभिः समस्तैर्मणिभिर्विभूषितम् ॥ २३ ॥ सुवर्णमाणिक्यवसुंधरां हरिद्वैदू
र्यचामीकरकुप्रमद्भुतम् ॥ विभूतिभिः शोवधिभिर्विराजितं तिरस्कृताशेषसुरालयं श्रिया ॥ २४ ॥ क
ल्पद्रुमारामपीरिः कृतं घनाध्यक्षार्थं युक्तं बहुगो गणैर्युतम् ॥ २५ ॥ विलोक्य विप्रो निजमंदिरं तल्लक्ष्या
लयं दिव्यवधूनराङ्गम् ॥ विदर्भराजेंद्रसुतानुकंपा विलोकनादेव महद्धियुक्तम् ॥ २६ ॥ मत्वा विदर्भ
शसुतानुकंपां तदैकचित्तवृत्तसमपूजयत्सः ॥ श्रीरुक्मिणी कृष्णपदारविन्दैः संस्थाय चित्ते परमादेर

२६

२६

पा ॥२७॥ विदर्भजाथोपरमः प्रमोदतः प्रफुल्लहनेत्रमुखाज्जैजाभवेत् ॥ प्राणेश्वरस्यागमनंनिशम्य
तत्समागतं प्राणमिवैद्रिपंगरवम् ॥२८॥ संसुत्सुकाकृष्णामुखामृतांशोर्विलोकनाथसखिभिः स्व
स्यैधम् ॥ समारुहत्प्रोदसमुद्रमग्राविस्त्रयलज्जांसकलांजनस्य ॥२९॥ तदैवतस्याः परमप्रमोदा
च्छखावभूवर्दलितां प्रकोष्ठे ॥ मुक्ताफलं प्राणगतं ससारस्तनांशुकं भग्नमभूच्चक्षुभ्रम् ॥३०॥ सर्वैद्रि
याणिक्षणतां ययुस्तदा विलोयन्त्याः सखिभिः समंपतिम् ॥ सञ्चित्स्वांगं वसुदेवनन्दनं पुत्र्याः वि
दर्भमिधिपतेः प्रमोदतः ॥३१॥ ददृशकृष्णं विनतासुतध्वजे रथे स्थितं नीरदनीलविग्रहम् ॥ सौदामिनीवत्त्र
युगावृतं स्मरविमोहनं भूषणभूषणागमम् ॥३२॥ सद्रत्नरुक्ममुकुटंगलशोभिरत्नसत्कर्णविक्रान्तसुनील
कचावल्लीभिः ॥ भ्राजत्कपोलरुचिरं जलजायताक्षं कुन्दाग्रदन्तमरुणाधरमुन्नसंवे ॥३३॥ कांच्यंगुलीय
करभूषणनूपुराढ्यं केयूरभूषितं मुजंवनमालयाढ्यम् ॥ ७नाजानुबाहुमरिशंखगदाज्वहस्तलोकैकसुंदर
मनंगमनोजंदाङ्ग ॥ शाराद्देदृशियद्यदुदेववृत्तं निजशंसारुक्मिणीपरममोदयुतासखिभिः ॥ संप्रोच्यमान
प्रभितामिनवयथदुंप्रासादमृगमधिरुठतरात्सवाढ्या ॥३४॥ कृष्णं निजेशमवलोक्य निधाय चित्तदृ
ग्द्वारतश्चपरिरभ्यमुमवशाचम् ॥ नैवाविदर्भजतनुं स्वजनं प्रमोदमग्राविदर्भतनयालिखितचकुञ्चै

॥३६॥ तद्दर्शनानन्दमुनिर्वृत्तायास्तव ज्जलाक्षीपुलकावृतांगका ॥ वभूव प्रेमाकुस्त्रिताविदर्पजास्व
लद्वचासाधगतालिमातृभिः ॥३७॥ ताः प्रत्ययनन्दन्वसुदेवनन्दनागमोत्सेवेभीष्मकजालिमातरः ॥
दुःखकुलारतापयुत्रायथाजलवाहागमेकेकिगणाद्रिष्टगगाः ॥ यथागतंचित्तमवाप्यरंकः सप्रागतंप्रा
णमिवद्रियच ॥ त्रैलोक्यसिंधुपरिशुष्कधान्यक्षेत्रयथावारिपयोददत्तम् ॥३८॥ जन्नातुरोन्नंसमप्रीष्टि
त्यथादवकुलेभाद्युनदींगभीरकाम् ॥ रागीसुधांमृत्युजरागदापहांसंप्राप्ययद्वसुस्वितोभवेज्जनः ॥४०॥
तस्मात्सहस्राधिकमापमादंसारुक्मिणीकृष्णमुखारविन्दम् ॥ विलोक्यदूरत्सवसखीजनन्यादिभिर्युता
सोद्यगतातेदावै ॥४१॥ निमेषहीनेर्नयनालिभिर्नरंकृष्णास्यकंजामृतसीधुमादरात् ॥ पिवंत्यपीष्टंनव
तृप्तिमापयौविधुंचकरीवमुदाकुलासती ॥४२॥ तामाहमाताशृणुपुत्रितेद्यपूर्णाप्रतिज्ञात्वमातो नयमे
क्षमस्वनीराजनतां व्रजहंस्वातुलकृष्णपदाज्वचित् ॥४३॥ जातासुतेत्वं बहुभाभ्यतो नः पुतेकुलत्वं ज्ज
नितायताद्य ॥ त्राशेषत्रसंद्रसुरादिभिर्वेद्येयाद्यिमीत्रांद्यवलाकयम् ॥४४॥ सुतेविकापूजनसुछलेनयत्स
यकृष्णंनिजनाथदेवम् ॥ श्रीद्वारिकेत्रांयदुनन्दनंत्वं ममज्ञयाविष्णुपदीनसिंधुं ॥४५॥ इतिश्रीद्राविडकाव्ये
महात्मजबालमुकुन्दप्रह्वविरचितेरुक्मिणीमंगलाख्यकाव्येपंचदशः सर्गः ॥१५॥ श्रुत्वामृदंगपटकानवकां
स्यत्रारववेण्वादिरावमधिकंयदुपस्यदूरात् ॥ कोयंस्वनेनभयमावितरन्नुपेतइत्याकुलाश्चखरान्

जु जु यु क्षिती श्राः ॥ १ ॥ तं द्वारिकापतिमुपागतात्मचारैः शुक्लवतनपतयो मगधेशकाद्याः ॥ श्रीतास्तै देवश
साययुरात्मित्रं तं रुक्मिणां विलमिवाह गणाः खगशात् ॥ २ ॥ ते रुक्मिणं जगदुरानतमो लयो भूपात्मा महाभ
ययुतानृपतमृणुत्वमृगतो वैरिणो यदुपतिबलरामकृष्णोसैन्यैः समश्रुपगतो हरणाय प्रेष्याः ॥ ३ ॥ य
स्माद्विद्वृत्तेनया कं पीडनो विध्वंसेत्कुरु तथा मतिमन्त्पेन्द्र ॥ अस्मन्मते तुरिपुणाभ्यमेव कार्यमादौ त
तोरतु करपीडनमत्रामित्र ॥ ४ ॥ नोनेत्कारिष्यति मृधं प्रथमं ततस्त्वं जानीहि श्रीक्षकं सुतां हीरणाहतां वै ॥ दुर्गा
लयन्तमिवेन्द्रगहपतत्रिराजेन चात्सवलिवदूरिणान्त्पेद्र ॥ ५ ॥ शुक्लावचस्तानवदक्षितीश्वराय रुक्मा
विवाहः शुवसुरस्तिमदृहे ॥ तदुत्सवप्रक्षणसूत्सुकौवलेः समागतोरामहरीयदूतमौ ॥ ६ ॥ तस्मात्तयोः शा
त्रुघ्नया विराधाया ग्यानचादुद्वयथास्मदोक्तः ॥ उपेतयो रत्रकरोभ्युपेक्षां सुखप्लुसैन्येन महाबलिशः ॥ ७ ॥
एवब्रुवन्तं क्षितियपुरुक्मिणां संश्रीक्षको नोति युतं वक्ता ब्रवीत् ॥ संसांत्वयन्नादरतो महापतिः ससुरुपाणां
निकटसुधासमम् ॥ ८ ॥ गृहागतस्यातिरियो रपक्षायोर्ग्यनतस्माद्दहमतयोः ध ॥ पूजां करिष्यामि ससैन्येषां स्या
द्विघ्नं च यस्माद्दुहित्वं विवाह ॥ इत्थं बह्वानृपतिस्तुरुक्मिणं गेहादुपादाय वराचितां तिवं द्रव्याणि दिव्यानि
विद्वंशपतिः सुत्तर्यदाषः समागतो दूतमौ ॥ १० ॥ वादं प्रदीयां तनयां हिरुक्मिणीमुद्राहुमेवात्र समागतो ह
रिः ॥ विष्णुपितारामपुरवयदूतमैः समन्वितो नैकमहोत्सवान्वितः ॥ ११ ॥ मदीयपुत्र्यां स्वभिवंछितो वरं देव

२८

पिपापूर्वतावचरित् ॥ विप्रतिभाः शय शिवाज नारादादिभिः सन्नाधिरात्मः ॥ १२ ॥ तस्माद्दहत्वघयद्वत
 मंहीकृष्णं सरांमं विधि नारसैन्यकम् ॥ संपूजयिष्यामि वरोचितं नवपंचत विचार्यति म्हा मति नृपः ॥ १३ ॥
 ॥ ३ ॥ ह्यसर्वन्सुहृदः सहादरान् द्विजात्तमा मात्यपुराघसः सः ॥ उवाच स बन्धिरामयोः पुरायाती शुयुर्थ सुसमये
 नायवे ॥ १ ॥ आशयसर्वालरत्नसंरणा न्यां सांसिदिवानि बुधान्तमैवृतः ॥ समागमिष्यामि तया र्थले शयाः सं
 पूजनायोगो वरोचितं नव ॥ १४ ॥ प्रापौ च सुत्वा दुहितु विहा हक्षणा सुको कुंडितया ज्यगातौ ॥ समर्हणौ स्तुवी
 र्चने विप्रमुभाक्षरैः केतुपता किमिश्च ॥ १६ ॥ युक्ता प्रफुल्लास्थ हृदं बुजो खिलेः सहादरैः कृष्णपदा ज्वमानसैः ॥ न
 नाम कृष्णस्थ पवार विदकं मूढी विदग्धा धिपतिः समीक्षकः ॥ १७ ॥ वासांसिदिव्यामि विप्रूषणानिरत्नानि रूक्मानि रथा
 श्रनागत ॥ महत्तमान् सन्मधुपर्कमग्ने निवेदपि त्वार्चयदादरातौ ॥ १८ ॥ निवेशानं श्रीमंदथोपकत्य ससैन्ययोः सा
 वार्यथावत् ॥ जातिथ्यमग्रं विदध विदग्धराजस्तुरामाच्युतयोर्मुदावे ॥ १९ ॥ जीमूतश्यामलांगं सरसिजनयनं सूद्य
 नाशं सुभालं विट्वाष्टं शंखकंठं मृदुक रचरण दीर्घकर्णं शंखारुम् ॥ सुभ्रुकुंदां प्रदन्तं विमलविधुमुखं श्रेष्ठजानू
 रसं प्राधुधिकृष्णं सच्चित्स्वंगां मदनमदहरं भूषणभूषणवे ॥ विद्युद्गसादघानं मणिमयमुकुटं मूर्ध्नि कैठवरत्नं
 सन्मालां वंजयतीं मलयजतिलकं फालदेशसुपीतम् ॥ बान्होः कयूरमध्यामणिमयकटकनूपुरमेखलांचकया
 हस्तविचित्रं सुकनकवलयं कृष्णमैत्राक्षितीशः ॥ २१ ॥ दृष्ट्वा लोकैकनाथं त्रिभुवनसुषमैकालयं वेदमौलिरत्नेती

२८

राजितांघ्रिंशिवविधिजनकायैः सुरैर्ध्वयिमीशम् ॥ सच्चिन्मोदेकमूर्तियदुकूलजलधौ राजमानं सरामं कृष्णा
सीत्समर्था पुनरपि नृपतिर्वीक्षितुं वक्तुमेव ॥ २२ ॥ आन्दाब्धौ विहीनो भवति पुलकांगो मुदा शृणि मुंचन श्रीकृ
ष्णा भोजपादं परमसुखनिधिं चेतसा लंब्य पृष्ठा ॥ प्रमत्ता पूर्णे निशाय मरुवरुतं ध्वयमिष्टप्रदाहम् ॥ ससार्धं
जनानां परिभवन्मसांनाशकेन शरण्यम् ॥ २३ ॥ रुक्मिण्याः स्वीयपुत्र्या सकलगुणगणैस्तु त्यमानन्दमूर्तिमेने
कृष्णापतिं सत्रिभुवनसुषमां तांचतनवतुल्याम् ॥ सैवाहर्त्यस्य प्रायश्चित्तममरुजानैव कथो ग्या कदाचित्
तस्याः कान्तोपी कृष्णो हीति पुनरमरोभीक्ष्मिकश्चेति सत्या ॥ २४ ॥ लोकेशः श्रीपतिर्भ्रितवृषनतिभिर्दानविप्रा
र्चनाद्यस्तुष्टश्च तनकृष्णस्त्रिभुवनसुषमोयंतु गृह्णातु पाणिम् ॥ रुक्मिण्याः मत्सुताया नहि पुनरपरः श्वायथा
शक्रभागंध्यायन्नेवं विदभीधिपतिगमत्स्वालयं मानसेस्व ॥ २५ ॥ आज्ञाय कृष्णं समुयागतं वरं विदर्भदेवास्थज
नाः समततः ॥ आगत्यनेत्रांजलिभिः पपुर्भरंतदास्यपामृतसीधुमादरात् ॥ २६ ॥ निमेषसूत्यैर्नयनास्त्रिभि
स्तकृष्णास्वपामृतमापि वन्तः ॥ नतृप्तिमीयुर्नचगेहकृत्यं स्मरे सुरानन्दसमुद्रलीनाः ॥ २७ ॥ ऋगायथाकृत्य
रुहप्रफुल्लं संपाप्येनैवान्यमहीरुरुचैर्भईयुस्तथा कृष्णमुखा ज्वरविन्दसमेत्यनैवान्यमभिष्टमापुः ॥ २८ ॥ पी
त्वाक्षिपृगैर्वदनारविन्दपीयूषसीधुभुवतकुर्यम् ॥ व्यतक्यन्स्तं बहुधात्मनाथं विदर्भराजद्रपुरौ कसस्तो
२६ ॥ किनाप्रायसुरदमाद्यकुसुमप्रागद्रमेषोक्ति किससाराधतमो रिपुः सुभ्रमभ्रमैकुरः किं वपुः ॥ सर्वेश्वरः

तिपादकोपनिषदाप्रामाण्यभूतंचकिंपूर्णानन्दसमुद्रजन्मवसुधाकिंजन्मसाफल्यभूः ॥३०॥ किं कामो गयुत
 ष्ट किं मधुसुपमाधिष्टः किं मष्णां फलं किं देव द्विजधनुथर्मजलधराह्लाददश्चन्द्रमाः ॥ आत्मा किं निरिवत्तात्मनां
 प्रकटतां जोत्तोति प्राग्यन किं भूभारासुरराजकाननदवः किनः प्रमोदप्रदः ॥३१॥ कामोसौयदि किं न देहविकलश्च
 न्दायदामीन किं सूर्यायं यदि किं भतीव्रकिरणो बन्धिर्यदातापकृत् ॥ किनासीद्धनवारिदश्चपलयायुक्तिजडाठसो
 स्ति वज्ञातं द्वास्वतीपति हि सुपमाधिष्ठायदृतांपतिः ॥३२॥ अस्यैव प्रार्थामवितुं विदर्भ राजेन्द्र जैवाहीति नापरास्त्री ॥ प्रती
 यमेवाचिन्तएवतस्या एवैति सर्वजगदुस्तदानोम ॥३३॥ यत्किनिदस्मत्सुकृतं तु तेन चतुष्टस्त्रिलोकेशपतिः परापरः
 ॥ सोघानुगृह्णवितियायवाधिपो गृह्णत्वयं प्रीष्मकनन्दिनीकरम् ॥३४॥ एवं वदति स्मपुरो कसस्ते निघाय कृष्णन्दु
 मुं वारविन्द ॥ दृशाशयालिं प्रियतानुवद्धा विस्मृत्य कृत्यं परिपूर्णकामाः ॥३५॥ राज्ञीसकन्याससखीसौधजालंगतकृ
 ष्णामुखाज्वमारात् ॥ पपोसुनेत्रांजलिभिर्निर्ममहीने हृदालिग्यत दांघ्रिपद्मम् ॥ प्रमत्ताकुलानन्दस्मुद्रमग्राकृष्ण
 हृदालिग्यसुतां प्रजाम्यम् ॥ उवाचराज्ञीस्वलिताक्षरालिदेवर्षिणाय दुस्वनं पुरोक्तम् ॥३६॥ तदेव प्रत्यं हि म
 चिष्यति ध्रुवं न चान्यथाक्वापिकथंचिदालिके ॥ श्रीद्वारिकांयास्यति मत्सुताहताकृष्णेन कान्तेन हिमाद्रिजागृ
 हे ॥३७॥ पुत्रोसमेयं कुलरुपशीलतः कृष्णेन कृष्णापि समोनयाततः ॥ एतोहरत्वद्विसुतागृहे वलातनगे शिवभो
 वित्तरन्यरांमुवम् ॥३८॥ धन्याजनाद्धारवतीनिवासिनश्चपश्यंतिये नित्यं भिंमं रमापतिम् ॥ कृष्णं समस्ताम

रसव्यवारिजपादोगुलीचंद्रनखप्रभंपरम् ॥ ४० ॥ धन्यासुतेयंममरुक्मिणीश्रुवंसर्वात्मनाया निरतायदत्तम्
 ॥ कृष्णसदानन्दतनोसुखार्णवैशिवेशमौपुरुषेचत्राक्तिवत् ॥ ४१ ॥ इतिकवाणातुविदर्शराजपत्नीसमालिं
 ग्यहृदाहरेःयदम् ॥ सुतोमुजाभ्यावदनाज्वमीक्षणैर्विलोकयेतिमुदिताश्रवजुलैः ॥ ४२ ॥ नवदसात्मानमिमंतथा
 मुलोकंमहानन्दसमुद्रमग्ना ॥ द्रवहृदाकरकिताश्रवद्वाःस्वलद्वचाःकृष्णमुखेन्दुदर्शनात् ॥ ४३ ॥ इतिश्रीमद्राविउ
 कान्हजीमदात्मजबालमुकुंदभट्टविरचितरुक्मिणीमंगलाख्यकाव्येषोडशःसर्गः ॥ १६ ॥ कृष्णस्यपद्मायुतिले
 नचितालितसुधां दृक्कषकैपिवंतीम् ॥ मृगीमीवावाकृकरावरुक्मीसौधंगतामंगणगोजगाद् ॥ १ ॥ मातःस्वस
 र्गिरिजार्चनायसंप्रषयाद्यैवसमंसखिभिः ॥ विवाहवेलोपगतोपदिष्टाविद्वद्भिरस्याःसुखदासमतात् ॥ २ ॥
 ॥ संपूज्यद्रवाविधिवद्विमाद्रिजांसर्वाशिसौभाग्यकरोयदास्वसा ॥ सुखंप्रयातात्रभवेतदाखिलंविवाहकर्म
 प्रसरद्विधानतः ॥ ३ ॥ तमाहमाताद्रिसुतासमर्चनोत्सुकास्थितातेभगिनीतुरुक्मिणीउपस्कृतादिव्यश्रुषणा
 श्रुकेःपुरैवचास्माभिरहोत्वदुक्ततः ॥ ४ ॥ श्रुत्वैवमातुर्वचनंहरान्वितारुक्म्यागतःस्वायसभांवल्लाधिपतिम् ॥
 उवाचसंबुद्धसमर्थवाहिनीभागच्छ्रीशंखवनायमच्छुमुः ॥ ५ ॥ सदारीकेशासहजायथादृशापश्यन्नया
 न्तीं गिरिजार्चनायसा ॥ सरक्षणियात्रतथासमंवल्लैर्भविद्भिरिष्वासधैरैरनिद्रितैः ॥ ६ ॥ तैरुक्मिणं प्राहजरासु
 तस्तदासेवाद्यन्नसात्क्युतःसपांड्रकः ॥ गेहाद्वहिर्नैवसमतुरुक्मिणीस्थितयदनामधियवल्लानुजा ॥ ७ ॥ वीर

गीतानिर्णयमेवहतामवेहकृष्णो न ताश्च्येण सुधामिवाद्य ॥ तस्माद्गृहे शंभुशिवाचनं साकरोतु कन्यासुखतोयथाव
 त् ॥ ६ ॥ मायाविनां माहकभ्रातृमायया मायाधिपोगोपवरो न टाकृतिः ॥ स्त्रीलंपटश्चौरशिखामणि र्थदूतमः सरा
 मारिवेरास्तिकुंडिने ॥ ६ ॥ तस्मिन्स्थिते तद्गिनी सुलोचना सौंदर्यासिंधु ठकमलावर्वाहगिता ध्रुवभवे हयमत्ररुक्मि
 नू ॥ १० ॥ श्रुत्वा जरासंधवच महाबलीरुक्मीजगादखकुलस्थपद्धतिम् ॥ विनाद्रिजापूजनतः करग्रहे कन्याभवेदुःखवती
 स्वबांधवै ॥ ११ ॥ दुर्गावर्नादाशुसुतान्विता घनान्विता सुभाग्यामुदिता भवेत्सदा ॥ पितुः कुलस्यापि सप्तद्विता तथाप्यनुः
 कुलस्यात्मनि सौख्यताधिकम् ॥ १२ ॥ तस्मादवश्यं हि मजार्चनाययास्यत्यनीकैस्तु सुरक्षितासा ॥ समर्थबौद्धे बिलवी
 र्ययुक्तैः सुशिक्षितैर्वरितैरर्जिह ॥ १३ ॥ तां रुक्मिणीं मद्रिसुतार्चनाययान्तीं मरुश्चापियथा स्पृशन्न ॥ तथाकु
 रुध्वंसकलास्तु विज्ञाः समद्यतास्त्राः खचलैर्वलेशा ॥ १४ ॥ प्रो प्रागधेना त्वमपि खसैन्यै रक्षानुजां मे सइषो
 ड्केनः ॥ सका वीराजोपि विदूरथश्च सदन्तवक्रो महिजः सशाल्वः ॥ सर्वभवन्तोतिवलाः समेता द्रक्षध्वमा
 रात्स्वयं शो वनाय ॥ अतं द्वितारामसहायकृष्णा संतो र्यथाकीर्तिमिघान्नराः कौ ॥ १५ ॥ पिताग्रजाश्चपिवयं
 गृहयतिष्ठा मवद्धाः कुलरीति दाप्ता ॥ समुत्सहनैव हिमाद्रिजोकः गौय्यासमंगन्तु मतोभवन्तः ॥ यथानप
 र्यद्वसुदेवनं दनोक्ष्णारुक्मिणीमेवमनिः द्विताः नृपाः ॥ सर्वभवन्तावततां तथाखिलैः सन्यै रूपताः गृहता
 द्विजागृहम् ॥ १७ ॥ संतिष्ठता ध्वन्युभये तु पार्श्वकै मध्येगमस्यैकपदीं कुरुध्वम् ॥ एवंसंप्रोच्य नृपान्ससैव

कान्युनर्जगाम स्वगृहं विदर्भजः ॥ १८ ॥ से प्रेषया घां व शिवा र्चनाया लं कृत्य घात्र्या लिंगेणैश्च रुक्मिणीम् ॥
 मत्सैन्यपालानि खिलाश्च भूभृतः समागता गोलुमले सहोदरं ॥ १९ ॥ रुक्मिणीं कृत्वा कर्ण्य विदर्भराज्ञी सुवि-
 ला सीसकला लिप्ति ॥ विचार्य चित्ते दुहितुर्हियात्रां श्रीद्वारिकायां मतिहार्दमग्रा ॥ २० ॥ अवा र्चनस्यैव मिषे
 णा गंतुं कृष्णनसाद्धं न गरीत दीयाम् ॥ समुत्सुकां वीक्ष्य सुतां भुजाभ्यामालिङ्ग्य राज्ञी मुमुक्षुषु घाराम ॥
 २१ ॥ आसिंचती स्नेहजलनतच्छिखां मुहुर्गृणं त्यं व सुतममानयम् ॥ क्षमस्वयस्मान्नमयात्वदीयकंकृत्यं कृ-
 तं दीनतराततोस्म्यहम् ॥ एवं रुदन्ती विकला वियोगतः दुःखात् देहन्द्रियहृद्गुजांतरे ॥ आलिङ्ग्य गाढं नयना
 शुभारयास्तं न्यनचासिंच्य जगादसासुताम् ॥ २२ ॥ त्वामव्यान्तहरीः स्वभृत्यभयहा मागसिद्रारिहात्रां तादि-
 ग्विदिश्च संतुभगवानत्रां भुष्ट शिवभाननः ॥ ब्रह्माज्ञां क्ति धरश्च सर्वस्वचरास्ते सानुकूलाः सुतगच्छं त्यागि-
 रजागृहाप्रियतमं कृष्णं दिति ॥ २३ ॥ ॥ २४ ॥ मंत्रो देके स्तामभिसिंच्य माता शुपूर्णनत्रापरिरभ्यपुत्री-
 म् ॥ पुनः पुनः प्रमजवाकुलाक्षीं समादिशातां गिरिजार्चनार्थम् ॥ २५ ॥ सुपत्सलंगीरे वसाविवत्सा सीद्वि-
 द्बलां वा दुहितुर्वियोगे ॥ रुदोदसालिः कुररीव दीर्घखरेण चालिङ्ग्य सुतां भुजाभ्याम् ॥ २६ ॥ प्रसू समालिङ्ग्य
 निजाः सखीस्तथा तातं निजप्रमसमापूतान द्विजात् ॥ अतः पुरी द्वीरवरैः सुरक्षिता कृष्णं जगामाद्रितां
 र्चनं छलात् ॥ २६ ॥ इति श्रीमद्राविडकाल्दजीभट्टात्मजबालमुकुन्दभट्टविरचितेरुक्मिणीमंगलाख्ये काव्ये सप्त

दशः सर्गः ॥ १७ ॥ कृष्णापि सर्वैर्यदुभिः सरामैव तः समुस्यायविदर्शगोहात् ॥ जगाम ताक्ष्यध्वजचक्रिसंस्थाहि
 माद्रिकन्यापवतपुरस्तात् ॥ १ ॥ हर्तुविदर्शशसुतां स्त्रियं स्वां ज्वालां यथावायुसरवस्तु लभ्यः ॥ तस्योप्रतीक्षर
 सरणोद्धारण्यः संशोभयन्मडलमिद्वत्सः ॥ २ ॥ ततो गृहाद्भिष्मकराजकन्यासमाययौ श्रीरिवपद्मखंडात् ॥ गु
 ष्णान्दृपैः कृष्णपदारविन्दं सेचितं यती परमप्रमोदात् ॥ ३ ॥ द्रष्टुदेव्याः शिवायाश्चरणजलरुहं निर्ययौ पद्मपद्मा
 चित्तसंचिन्तयंती यदुपतिचरणाञ्जयती किर्यसासुः ॥ सार्द्धं घात्रालिभिः सानिखिलनृपतिभीरक्षितेष्व
 सहस्रैः शूरैः सज्जैः ससैन्यैरमृतवदमैरिन्दोहसमन्तात् ॥ ४ ॥ श्रीमृदंगानकशंखदुंदुभिवंशादयो नदुर
 तीबहृत्प्रियम् ॥ नानोपहारैर्गणिकोत्तमाययुः सहस्रशोभैव ररुक्मभूषिताः ॥ ५ ॥ सृग्गंधवस्त्राभरणैः स्व
 लेकृती विप्रोगता जग्मु मनुसवेवधुम् ॥ गायन्त्युच्चैः शिवमंबिका गजानेनै न्युक्ता परमात्सवाब्जिताः ॥
 ६ ॥ सूतास्तथामागधवंदिना ययुरावृत्त्यगौरी गिरिजालये मुदा ॥ गौरी शिवौ कामवेश्वरौ सदा कृष्णज्व
 पादानुरतौ महेश्वरौ ॥ ७ ॥ स्तुवंत इष्टार्थदपादपंकजौ दयार्णवौ शक्तिविभू सुरोत्तमौ ॥ विश्वेश्वरौ विश्वविद्या
 नकारणौ कैलासधिष्णो जगतस्तु सुखप्रदौ ॥ ८ ॥ सद्गंधव्यात्यांशुकरलविभूषणा विनिसुमोदकानि ॥ जा
 दायसर्वाण्युपहारकानि देवैर्ययुर्भीष्मकजा मनुद्राक ॥ ९ ॥ ग्गासाद्यदेव्याः सदनंतुरुक्मिणीधौतां द्विह
 स्ताज्वतलापस्पृशवा ॥ शांताशुचिः संप्रविवेश संतिकं कृष्णां द्विपद्मं हृदि चितयं त्यनु ॥ १० ॥ वृद्धाविधि

ज्ञाद्विजवर्ययोषितस्तावंदयांचकुरुमांभवाब्जिताम् ॥ प्रणम्यमूर्धाचर्यपुत्रिमंगलांदापत्यदांमिष्टवप्र
दांसुदां ॥ १० ॥ विप्रोगतानां वचनं निशाम्यसाननाममूर्ध्निगिरिजां विदर्भजा ॥ जप्रीक्षणमंवे शिवकुंजरान्
नयुतांनमस्योहृदयोक्तिविग्रहैः ॥ ११ ॥ मूयात्पतिमभिगवान् यदूतमोतुमोहतांतद्भवतीभवान्विता ॥
सचापकाव्यः स्वरतिः परात्परानुमोदतां त्वकृपयाखिलप्रसा ॥ एतेनमंत्रणविदर्भनन्दिनीसमर्चयत्प्र
मभरणचतसा ॥ दुर्गाशिवेभाननसंयुतां महामायांसमस्तार्थकरींहीरप्रिया ॥ १२ ॥ जद्रिः सुगधाक्षतधूप
वाससासृग्मांत्यभूषाभिरप्रीष्टवस्तुभिः ॥ नानापहारैर्वस्त्रिभिः प्रदीपकराजीभिरानर्चयत्पृथक्पृथक्कुशुभा
॥ १३ ॥ गौरीप्रहस्याहविदर्भनन्दिनीं किडंबुवतीं भवलात्वमात्मनः ॥ सच्चित्तनुं कृष्णरमांनिजेश्वरीं स
म्नानयन्तीपरमात्सवान्विता ॥ १४ ॥ विदर्भराजन्द्रसुतेपुजालयेपरश्चरित्वेजहिशाकमात्मनः ॥ जय
वकृष्णेनपरात्पेरणत्प्रियेणसंगोध्वनिसेभविष्यती ॥ १५ ॥ कृष्णाखिलेशाद्यसमास्थितायनेत्वांसं
प्रतीक्षन्त्यदुसैन्यसंयुतः ॥ गच्छाशुनायेनहृदायदाः पुरीं ज्योस्तेवचन्द्रेणततानिशात्पथे ॥ १६ ॥ श्रुत्वे
तिवाक्यं मुदिताह्रास्थिवांप्रणम्यमूर्ध्नि सतीद्विजांगनाः ॥ फलक्षुगंधैर्लवणैरपूपकैस्तावृत्कळ
भरणैः समर्चयत् ॥ १७ ॥ तस्येच्छियस्ताः प्रददुः प्रसादंतयाशिषः सैजुजुयुः प्रमोदात् ॥ ताभ्यांनमस्क
र्यायिदमेजातज्जग्राहगतुंचसमुत्सुकाभूत् ॥ १८ ॥ त्यक्त्वाथमौनव्रतमं विकालयाद्विनिर्जगामात्मसखी

कजिदा ॥ रत्नांगुलीयोयविभूषितेनसाप्रगृह्यहस्तेनहरीषसयाज्वया ॥ १८ ॥ विभ्राजच्चंचलांगीकमलमृ
 दुततुं दिव्यचित्रांवरारत्नांश्यामातां देवमायामिवसुषुपमया मोहिनीं जित्वराणाम् ॥ सराजलकुंडलांकुतवि
 ध्रुवदनांकुतलांकिताक्षिमीनां राजनेतं वापितमणिरशनांसुस्मितमुच्चनाशाम् ॥ २० ॥ सद्दिधाद्याधराभा
 रुणसुरदत्तितंजदग्रस्तनींससिंजन्मंजीरशोभायुतपदजलजेनाचलंतिंशनेहि ॥ मोगेद्वैष्टवधीरामुमुहुर
 तितरांतकृतानंगबेव्याक्रांताभूषाविचितास्ररवइवजडाः कीर्तिमन्तरघसेन्याः ॥ २१ ॥ सर्वसत्रीडहासेक्षणहत
 हृत्याः राजहंसयतीतां दृष्ट्वापेतुविमूढागजरथहयगाभूतेलसूदितारत्राः ॥ रंभास्तीव्रानिलातांइवनिजपव
 यद्वारिकेशायशोभां दिव्यांस्यामर्षयन्तीकलगमनेमिषेणाज्वजांरुक्मिणीवै ॥ २२ ॥ तल्लावण्यविमोहनख
 मयित्त्वां तान्धयान्वाहनाद्भूमौसंपतितान्स्मराजगरसंग्रस्तान्गतारत्रास्तदा ॥ दृष्ट्वाचुर्यदुनाथदोहदवतींस
 स्त्राविदर्भात्मजांपश्येतासखिदंतयक्रमगधेशादेन्गतासून्निव ॥ २३ ॥ गावैसेन्ययुताः स्वकीर्तिविदिताश्चा
 थमत्रागतामूढावाहनतः क्षितौनिपतितास्तेपांगवाणादिताः ॥ त्यक्ताश्चाः विकलद्विंयासुकृतिवह्युन्यक्षयस
 र्गितह्वंयप्रपाद्यतिजप्रियंयदुपतिकृष्णंरथसंस्थितम् ॥ २४ ॥ त्रेलाक्यद्युतिमंदिरंनवधनश्यामंतडिद्वा
 संसंस्तकजङ्घदलोचनंमणिगलंध्याजानुवाहंसतिम् ॥ सन्नासंखलकावलीवृतमुखाजंताक्ष्यकितोरथ
 सराजन्तमसुप्रियंब्रजशुभवेदभिदृष्ट्वासुरवात् ॥ २५ ॥ श्रुत्वावाक्यप्रतीवरम्यममृतप्रख्यंसखीनांमहान

नं प्राप्य विदमराजदुहितामुद्गप्रणम्याहताः॥ युष्माकं नयनाध्वगोप्रमपतिजतिः कुचस्ते हरिर्मभिद्ये
वहरत्वहायदुपतिरत्मा मिवातीरयात् ॥२६॥ गत्वाकुंडिनमाशुयुयप्रमहांप्रमोतरंभीष्मकंतातंब्रूतनि
जप्रियणरभसाकृष्णनभेष्मीहता॥ याताद्वारवतीपुरींनिजजनान्यृष्टादरात्प्रेमतःस्मृत्यात्वांपितरंच
रुक्मिन्वदनंश्यामंविधायैतिवै ॥२७॥ मेन्दमन्दतदासाचलजलजपदौचालयंत्यात्मभर्तुःकृष्णस्थानन्द
मूर्धःपरमभगवतःप्राप्तिमन्वेषमाणाः॥ केशानुत्सार्यवामैररुणकरुहैरेक्षतापोगततान्मूयान्प्राप्य
पासातदिनिजहरणाद्यथतंकृष्णमैक्षत् ॥२८॥ दृष्टानन्दघनंनिजप्रियतमंकृष्णंयदूनांपतिंवेगातंप्र
थयौसखीगणमलं त्यक्त्वाततारुक्मिणी ॥ गंगावडजधिंसमुद्रतनयाविष्णुंयथापुरुषंशक्तिःप्राणमिव
द्वियंगिरिसुताशंभुंयथाभोरसः ॥२९॥ वैदर्भीकिमलांमुरःकृतगृहंस्वस्थंदनारोहणमिच्छतींसजहारया
दवपतिःकृष्णाद्विषामीक्षताम् ॥ वर्षस्सुहृवतोमरपुकुसुमंबद्यानिवाद्यत्सुचकुवाणेषुनमोजयेतिवचनं
ताक्षसिंधावह्नियाम् ॥३०॥ दिव्येताक्ष्यविभूषितेहयवैर्युक्तेसमीराशुभैःपप्रांचक्रिणिरुक्मिणीनिज
रतांमारोप्यकृष्णाविभुः॥ प्रपान्स्तान्यरिभूपकेरवगणात्सिंहायथाभागहृद्रामाद्यैर्यदुभिययोसुज्ञानकैः
शरवानकैःसादयत् ॥३१॥ सरव्याधात्रिगणाश्चकृष्णवदनांभोजंसुतीलाचकभृगैश्चसंवृतमविलोचय
नविदुःस्वात्मनमन्यतदा ॥ मग्राभोदनिधौततष्टप्रियतमंप्राप्तांविदम्रात्मजांत्वात्वातेनहतांशुभोक्ति

मवदन्स्तुष्टनचित्तनताः ॥ ३३ ॥ वैदभ्यरिमयायुतंयदुपतिं विभ्राजमानंरथेदृष्टानन्दघनेत्रिलोकसुषमै
 कावासमात्मप्रियम् ॥ अत्यंताभिनवालितांबुदमिवेनस्यंस्थैरैरावतीयुक्तं प्रापुरतीवमोदममहाधात्र्या
 लयोमानस ॥ ३३ ॥ विप्राः साध्विति साध्विति प्रनचनं प्रोचुर्हतांरुक्मिणीं दृष्टानन्दभराकुलाशसुमनसां
 वर्षववर्षुः सुराः ॥ स्मृताः मागधवंदिनोजगुरलंश्रीकृष्णयोः सत्कथानेदुः शंस्वमृदंगतूर्यपटहाद्याहस्त्रियं
 तक्षणा ॥ ३४ ॥ इति श्रीमद्राविडकान्हजीभद्रात्मजवालमुकुन्दभद्रविरचितेरुक्मिणीमंगलारव्यकव्येष्टादशः
 सर्गः ॥ १८ ॥ अथावलाः प्रोचुरगोचरत्वेतदृशां भागंभीष्मकन्ययाहरो ॥ स्वप्नोपलब्धार्थइवकुलाशयारा
 ज्ञांप्रबोधंस्वयन्त्वंआरवैः ॥ १ ॥ प्रोशात्ववाहंद्रथदंक्राविदर्भराजेन्द्रसुताहताहो ॥ कृष्णनताक्षर्येणसु
 श्रवयुष्मान्धिग्रक्षकामिनीपतीन्धनुर्धरान् ॥ २ ॥ तौरुक्मिणीं द्वारवतीश्चरणबलाद्धतां कुंडिनवासिन
 स्त ॥ श्रुत्वापरांप्रीतिमवापुरात्महृदिष्ठितां फुल्लहृदाननाब्जाः ॥ ३ ॥ विदर्भराजष्टसमुह्युरोधाः मनेसुसं
 पूर्णमनोरथंस्वम् ॥ श्रुत्वास्वकीयांतनयांहतांवैकृष्णनभक्तं छितपूरकण ॥ ४ ॥ नैवस्वामिवभंयशः क्षय
 करंतसेहिरमानिनोभूषाः शात्वजरासुतप्रभृतयोयुद्धासखीनोरवैः ॥ अस्मान्धिग्धिगहोयतः क्षितिभृ
 ताप्रात्तायुधानांयशोगोपैरद्यहृतंमृगैरिवमृगं द्राणां बलिंपश्यताम् ॥ ५ ॥ एवंतेप्रवदन्तएवकृतसंन्या
 हा महाक्रोधसंविष्टाबाहनमाशुतनृपतयः स्वस्वंसशरुद्यतेः ॥ रवैः स्वधरिवरैर्गजाभ्यरथपत्तानांश्च

तथा सकाशाधावन्नखिलेश्वरं यदुपतिवन्ति पतंगायथा ॥६॥ आलोक्यतानापततो हियाद्वानिक
धीपास्तश्रुरलंतदुन्मुखः ॥ टंकारपित्वा स्वधनं षिदं शितापुष्पात्समुद्यम्य करीन्द्रगैद्रवत्प्रानित्वे ॥ ७ ॥
नारचवषणिववपुं वगद्विथाश्चदंतावलप्रतिसेत्यव ॥ तेकोविदानामभिराज्ञिपत्नोपृपासुषाचोबुद्व
त्सहीधे ॥ ८ ॥ पत्युर्बलवीक्ष्यपृषत्कधारयाद्यन्नं विदग्धे शिसुतासुमध्यमा ॥ सत्रीडभैक्षद्रपविद्वर्लक्षणतद्वक्र
चंद्रसकलव्यथापहम् ॥ ९ ॥ प्रहस्यताम्राहजनार्दनं प्रियां मां भस्मवाप्राक्षिवलंतुशात्रवम् ॥ एतद्विनक्ष्यथु
नैवतावकैर्यदुप्रवीरस्तृणवद्धताशनैः ॥ १० ॥ तद्विक्रमं शत्रुगणस्य वीक्ष्यते रामागदोक्रुमुस्वश्चयादवाः
॥ अमृश्यमाणा रथवाजिहस्तिनः पत्रान्निज्जुविशिरेवैविधाननैः ॥ ११ ॥ तेषां द्विषां जीवनमात्रुगावलाद्युः स
मादायदुराशादास्तदा ॥ अश्वर्कनागप्रतिमायमाद्रवकु कर्मिणांयाद्वचायतः श्रुताः ॥ १२ ॥ शिरोसिपेतुर्ग
जिनानुरंगिणां पादातिकानोरथिनांचकोटिशः ॥ सकुंडलोक्षीषकिरीटवन्ति तैर्यदुप्रमुक्तैरिषुभिच्छता
निहि ॥ १३ ॥ गजाश्चतयुष्टस्वराश्चपाणयष्टसकार्मुकाः भूमिभृतांपदूरवः ॥ १४ ॥ जंघाभुजावैकरभाश्चज
नवाविखंडितापेतुरलंरणांगणे विष्कांडितभृतिपतेरिवाधिकंघोरैरिपृणांभयदेमरद्विकाम ॥ १५ ॥ सं
छिद्यमानरिशरीरपर्वतादनेकशास्तद्रुधिरापगास्तदा ॥ प्रवर्तिताबाहुसरोसृपानरात्तमांगकूमनिरकेश
शिवलाः ॥ १६ ॥ हत्वाश्चनंक्रारुतहस्तिमध्यमस्तराः करोर्वकुंजसंकुलाद्विषां ॥ धनुरत्तरंगाः परशास्त्रगुप्त

काश्चर्मजामभूषणशर्करायकुलः॥१७॥मन्त्रखितामोद्वहाश्चप्रारोर्भयप्रदारांगदिभिर्वै॥
 निघ्निराजापुत्रालेषुखड्गःसुदुर्मदान्त्रात्रुगणसमंतात्॥१८॥अनंतथावंतदनीकनीत्रातंसमुद्रदु
 गंक्षितिभारमासुरम्॥वैशवाहद्रथशात्वपाद्रुकादीनांप्रणीतंक्षयमाशुयादवैः॥१९॥संशुफ
 वृण्यामिबंद्यभूभृतांसैन्यावलीयादवकोपपावकः॥वरायुधाघातशिरवाभिराशुतांमनाशयच्छ्री
 पतिवीक्षणामुगः॥२०॥सहन्यमानेध्वजनीत्रतेजरासुतादयस्तेविमुखाययुर्नृपाः॥रामादिभिर्याद
 वयूथपैर्जयात्काशिष्णुभिःकेशरिभिर्गजाइव॥२०॥कृष्णावितैर्दृष्णिगणैर्महाबलैरैःसमंताज्जयकाशि
 भिरुद्यै॥शंखनिकाधारवसंयुतैर्नृपारुपक्षिताजगुरिभैःशिगालवत्॥२१॥चैद्यंसमभ्येत्यगता
 त्सैवतदानष्टावपंमुष्कहदाननांछकुम्भ॥हतावलनुत्यवाड्युखंमहादुःखार्णवसंपतितंसम्बुवन॥
 ॥२२॥मंत्रोषधीसूक्ष्ममुखंमहोरगंवेद्येनमौलिस्थमण्युतंयथा॥क्रोधान्वितंन्यालगणाःपराजितास्ता
 द्येयिणद्विवन्नांशिबुपालमूचिरे॥२३॥मोमोनृशादूलनृपेद्रचेदिपत्वंदौर्मनस्यंत्यजन्वैतदात्मनः
 ॥राजन्यतादेहिपुनप्रियाप्रियनिष्ठास्वदिष्टस्यवशेषुदृश्यते॥२४॥योषिद्यथादारुमपीहन्त्येतस
 दक्षयानतीर्थतुःक्षितीश्वरः॥एवंजनायंसुखदुःखयोःपराधीनःपरेशस्यवशसमीहिते॥२५॥परा
 जितःसप्तदशामाहवान्सैन्यैस्त्रियोविंशतिभिर्जरासुतः॥कृष्णात्परंत्वेकसमीकमंतिमैसौरैःसरामा

जितवान्वैर्युतः ॥ २७ ॥ परो जितो भवति तस्तत्सां द्वारिकां सागर मध्य गंगतः ॥ विहाय दिव्यां मयुरां निजापु
रां स धातु मित्रः ससुहृत्संबंधवः ॥ २८ ॥ शोचाम्यहं नैव तथापि कश्चिन्नवै प्रहृष्यामि जगद्धुनिदसा ॥ विद्राविते
कर्मवशां विचार्य देवयुक्तेन भरवता भवत् ॥ २९ ॥ अद्यापि सर्वे क्षितिपाः पराजिताः वीराग्रणीयूथे मयूथपाव
यम् ॥ कृष्णाविते स्वपूर्वैर्हियादवैः कालानुकूलैस्त्रिदशैरिवासुराः ॥ ३० ॥ आत्मानुसारिण्यधुनाद्यनहसि
जिग्मुर्द्विपाना नियतिः प्रदक्षिणा ॥ यदा भवेत्तर्हि वयं त्विमान्निपूजेष्याम एवें शिशुपालमूचिरे ॥ ३१ ॥ प्रवाधि
तो मागधना ॥ स्वकादिभिश्च दीश्वरोगान्नगरीं निजांततः ॥ हतावशेषध्वतनी समन्वितो विज्ञाय देवं सुखदुः
खदन्तुणाम् ॥ ३२ ॥ हतावशेषाः स्वपुरं ययुर्द्विपानताननाश्रुपतयोस्वसंपुताः ॥ विरंबडितांगाः यदुभिः पराजि
ताः खिन्नास्वसंपृच्छाचरुक्मिणंतदा ॥ ३३ ॥ रुक्मी गृहे स्वां भगिनीं भवप्रिया संपूजनार्थं नगराद्दुर्हिर्गताम् ॥ सु
संपतीक्षन्नवदयुराधविवाहवैलां विगतां विलोक्य सः ॥ ३४ ॥ कुरुमान् दुर्गभवनात्समागतास्वसामदीयाक
रपीडनस्य तत् ॥ वलावितो तानुर्दिवे प्रिकारणं दृतागता रत्नेपिसमागतानवै ॥ ३५ ॥ वामाक्षिवाहमुरवाममां
गाः स्फुरन्ति दुःखं परि सूचयन्ति ॥ किं नो हताद्वारवतीश्चरणस्वसामदीयाकपटं विधाय ॥ ३६ ॥ श्रीमांसमानं
जगद्दुश्चरात्संमोदयित्वा क्षितिपान्स्वप्रायया ॥ सारुक्मिणी द्वारवतीश्चरणवै हतागसागन्दुसुता गृहादुत्स
त् ॥ ३७ ॥ प्रबुध्य सर्वे क्षितिपा नरा सुतशास्त्रोदयो मोचयितुं चरुक्मिणी ॥ चक्रुर्गुणैश्च स्वतीश्चरणत

पराजिताः केशरिणवकुजराः ॥ ३८ ॥ सव्योहतास्तेयदुग्धिर्महामृधप्रयाहताये हरिसन्मुखं गताः ॥ रामादि-
 शिश्वादिपमागधादयः पलायमानाः समरेषु पक्षिताः ॥ ३९ ॥ पराजितास्त रुधिरपुताहियाननतानास्त्वाननु-
 मंत्र्यभृत्तः ॥ स्वस्वेषु जगमुर्नीकनीपतिहेतस्त्वदीवो बहुसेनया युतः ॥ ४० ॥ अन्येन पाश्रापिपुरं स्वकं स्वकं ज-
 गुः समं तासमै पराजिताः ॥ संभिन्नगाजा बहुभीतिसेकुलास्तेभेरमाः सिंहहतावनं यथा ॥ ४१ ॥ तेषां श-
 रापातमुखेयुगांतकृशानुतुल्येपतितानृपाये ॥ नष्टाः क्षणेनैव तृणोपमानास्तान्वीक्ष्य नतुः क्षितिपाः प-
 लायनम् ॥ ४२ ॥ श्रुत्वैतिरुक्मीनिजदूतवाक्यं पपातमोहेन वसुंधरायाम् ॥ होहेतिवाचं प्रवदन् द्विटक्रो-
 धाकुलारक्तेविलोचनसः ॥ ४३ ॥ रुक्मीस्वसूराक्षसपाणिपीडनं मत्वासहन्यादहं तोहिवच्छासन ॥ अक्षोहि-
 णीसंघतआशुपृष्टतोचगाद्धरिं क्रोधपरिप्लुताशयः ॥ ४४ ॥ आरक्तनेत्रोतिरुषोर्देर्घ्यताघरः केसोर्जानुयुगं प्रता-
 डयन् ॥ करुक्मीविचेतां परिर्मिडयन्मुजं भेष्यां हतायां हरिणा भवद्धतः ॥ ४५ ॥ तं रुक्मिणां द्याहवकाभ्ययाबले-
 र्गच्छन्तमिध्वासघरं विदर्भराट् ॥ संसोत्वयन्ग्राहप्रशृण्विना भेषज्यवद्वाक्यमरिष्टनाशनम् ॥ ४६ ॥ रुक्मिन्-
 ष्टणुत्वं मम वाक्यमद्यहितं प्रवक्ष्यामि तवात्मजालम् ॥ कृष्णेन युद्धं न कुरु स्वकीर्तिक्षितौ समीक्षन् शमुमुव-
 द्वाकं ॥ ४७ ॥ नारायणत्वं समवेहिकृष्णं शेषाजशर्वैस्तु तपादपप्रम् ॥ समस्तवेदान्तसमीडिताभेमायापरिचय-
 यमद्वितीयम् ॥ ४८ ॥ अजापरं शेषसमस्तवक्रसमीडिताब्दं निगमस्य योनिम् ॥ विश्वस्य जन्मावननाशह

तुं सच्चिदानन्दतनुं परेशाम् ॥ ५८ ॥ धर्मस्य गोषायसत्त्वां सुदक्षितेभ्यो रावताय वधेन रक्षसाम् ॥ विशुद्धको
तयिदुवंशवारिधाकृतावतोरव सुदेववेश्मनि ॥ ५९ ॥ कृष्णं विजानीहि परासरं नो भाग्येन दृगोचरतांगतवै ॥
रामेद्यन्तं क्षितिघारिणं त्वं तत्पार्षदाने वयदन्महाबलम् ॥ ५१ ॥ कृष्णप्रियार्थं पशसे यदाः कुले जानाम्ना
प्रागवतो ममस्य वै ॥ संपालनार्थं विजधर्मवर्तिनां जानीहि रक्षो नृपनाशनाय तान् ॥ ५२ ॥ स्वीयां रवसारं समवेहि
पद्मजां गृहवतीं प्रमकीर्तये पराम् ॥ कृष्णप्रियां कृष्णरताम लौकिकी शोषाजशवेन्द्रसुरोत्तमैः स्तुताम् ॥
५३ ॥ कृष्णामिकां कृष्णासमानरुपां विशुद्धचिद्युक्तिमजापराम् ॥ स्वस्वामिने गसमाननोगं कुर्वती तस्य मुदे
सदात्मना ॥ ५४ ॥ तस्मात्सदानन्दसुखात्मकेन परात्पेराण्णस्विलेदेवतेन ॥ इतामदीयातनया पराश्रीः कृष्णत
वेगादीयतास्वसारं ॥ ५५ ॥ कृष्णस्थनात्रास्त्यनयस्त्वदीयो यस्मात्तदीपां दयितां तुरुक्मिणीम् ॥ वैद्यायता
तुं त्वमप्रीक्षसे हटाज्जानन्संसारमुनिवक्रतोरमाम् ॥ ५६ ॥ पतेहताभूपतपःससैन्यकाप्रारक्षिते गोद्वि
जधर्मविद्विषः ॥ कृष्णद्विषो रामगदादिभिर्मृधैवीरैरतुल्यातिशयैर्महाबलैः ॥ ५७ ॥ तस्मात्समाहूय सश
मयादवं कृष्णं प्रणामैस्वमलं प्रसाद्य तम् ॥ दद्याद्वा त्वां भगिनीं परोरमां तस्मै प्रमोदं प्रददत्कुलस्य नः ॥ ५८
॥ पदाव्रजयिष्यस्यतिहायमद्वयो कर्तुं मृधंश्च सुविभोचने प्तया ॥ विनाशमध्यत्यभिमानमद्यते सैन्यं च
कृष्णणतमायं धार्कतः ॥ ५९ ॥ उल्लेखितं तुरुक्मिणं मत्प्रेषितं मुहुः श्वसन्तं प्रतिप्रीक्षको नृपः ॥ जग्राहमानं त

दनीति विहलः कृष्णां ध्रिपमंनसा स्मरन्स्तदा ॥६०॥ समीडयन्वाहुसुगं कुधां घधीः प्रप्रणि हस्तेन स्पृश
 न्युनः पुनः ॥ दृष्टो घरो बह्वितदा सुदीर्घान्श्चासान्स्वजनैव पितुर्वचोश्रुणोत् ॥६१॥ इति श्रीमद्राविडकाण्ड
 भद्रात्मजबालमुकुन्दमहोदयविरचिते श्रीरुक्मिणीमंगलारख्यकाव्ये काव्ये विंशतिसर्गः ॥१६॥ सुखे प्रदंष्टौ घ
 धिवपितुर्वचोनादृत्य रुक्मीकुमतिः सुकोपनः ॥ अगत्येगहाद्वीहराशुतान्त्पारणेन्समाकृपदूतगणैः पु
 नः पुनः ॥१॥ ओजान्दृपामागधशात्वपाद्रककाशीशचेदीशविद्वरथाघकाः ॥ गंतुं न योग्यामम विक्रमं स्या
 नात्सोऽप्यपूयं कृतपौरुषायतः ॥२॥ संश्रुण्वतां सर्वमहीभुजांतदारुक्मीसमादाय करदृठं धनुः ॥ चक्रे प्राति
 ज्ञांपुत्रीमनानीयविदर्भभूपतेः ॥ नाहं प्रवेक्ष्यामिपितुः पुरंपुनः सत्यं ब्रवीम्यतदतीवचोऽग्रतः ॥३॥ रुक्मीश
 मुक्ताजिवन्वाहृतोरथमारुह्ययन्तारमुवाच सत्वरः ॥ तुरंगमान्नोदययादेवश्वरः कृष्णायतस्तस्य मृधंभ
 वन्मया ॥४॥ अद्यैववाणे निशितैः सुदुर्मतेर्गोपस्यनेष्ववबलवीर्यजंमदम् ॥ येनानुजामप्रसजं हतानुखा
 नादत्यमांवीर्यतिरकृतामरम् ॥६॥ विकल्पमानः परमेश्वरस्याप्रमाणवित्सज्जधनुः कुबुद्धिः ॥ गोविन्दमे
 केन रथेन तिष्ठति श्लथधावत्करणं यथाश्व ॥७॥ निकृष्य चापं सुदृढं त्रिभिः चौरैर्जघ्नेवलात्कृष्णमुवाच क
 पतः ॥ अत्रक्षणयादवबंश्यांशवतिष्टाद्यवीर्यं सुविलोकयामिते ॥८॥ हृत्वा मदीयां प्रगिनीं हविर्यथा
 काकोसमसं त्वमहोक्ता गच्छसि ॥ अहं हारिष्येद्यमहं सुमापिनोमं दस्यशत्रोस्तव कूटयोधिनः ॥९॥ याचन्मम

त्वं विशिष्येः तः कौशयिततावत्यमच्छसारम् ॥ इत्यं ब्रुवश्चापमलं विकृष्णजघ्ने त्रिभिः पत्रिभिः राशुकृष्णम् ॥
१० ॥ कृष्णः स्मयन्नस्यधनुस्तु छित्वां षड्भिः शौरस्तं समताडयद्वै ॥ जघानवाहांश्चतुरोष्ट्रभिरत्तैश्चाभ्यां ध्वजं सूतम
रेस्त्रिभिः सः ॥ ११ ॥ रुक्मन्यदादाय धनुस्तु पंचभिर्विन्याधकृष्णं विशिखेर्मृधेवली ॥ तैस्ताडितोरुक्मिधनुः श
तेद्यकैश्चिच्छेदकृष्णो दृढमच्युतस्तदा ॥ १२ ॥ पुनर्धनुः सोन्यमुपादेदेवलाद्रुक्मीतदप्यछिनदव्ययो हरिः ॥ त
तः सरुक्मीपरिकृतकामुकः क्रोधाकुलो भूत्वा विक्रमं शसन् ॥ १३ ॥ त्रुष्णं च शक्तिं परिधं च परिशं सचर्मखड्गं
मुत्रालं च तोमरम् ॥ रुक्म्या युधं यद्युपादेदेकरतदछिनत्सर्वमसौ हरिः शौरिः ॥ १४ ॥ रथादवपुत्यततो सिचर्मघ
गजिध्यां सयाक्रोधवशो धधीर्बलात् ॥ अश्वद्रकृष्णमदिष्टेनादितोरुक्मीपतंगो श्रिभिर्वाग्रतजसम् ॥ १५ ॥ खड्गं
तु तस्यापततः सचर्म छित्वा शौराद्यै रितिलशाच्युतोरिम् ॥ तेरुक्मिणं हन्तुमुपादेदेसिंतिगं प्रचंडारिशिरा छिद्वै
॥ १६ ॥ दृष्ट्वा निजभातृवधोद्यमं सतीमर्तुः पतित्वापदयोर्हिरुक्मिणी ॥ श्रीविक्रलांगाम्रजजीवने छया प्रावाच साक्षा
त्करुणं सुमंगला ॥ १७ ॥ योगेश्वरानंतवला प्रमेयात्मन्देव देवो खिललोकनाथ ॥ अधीशकल्याणमहाभुजा हन्तुं
नमद्गतं मर्हसि त्वम् ॥ १८ ॥ रुक्मिण्या प्रयकंपितातिवपुषा शोकेन शुष्यन्मुखपत्रिन्याश्रुपरिपूता ज्वजदृशा
रुद्धाक्षरेत्स्यातदा ॥ कातर्यं स्वलितांशुकाभरणया कृष्णा गृहीतां पुजयादः कारुणिकस्तुरुक्मिबधतो ज
शोनिवृत्तो भवत ॥ १९ ॥ यध्यातं वसनेन रुक्मिणमरीं निधं दृष्ट्वेगतः कृष्णं तूर्णम् साधुकारिणमनिश्वासं

सितेनासिना ॥ यद्यन्कर्मफलव्यरूपपदसौसंमुंडयन्मश्रुभिः साकं मौलिरुहान्कियत्कियदलं मध्येचप्रधाय
 जन ॥ २० ॥ प्रक्तान्संमुखयनद्विषः सुदमयन्पछन्कलं कर्मणां निधानां परमेश्वरोयदुपतिर्वध्वाटं रुक्मिणम् ॥
 तेनैवासिवरेणमेषपद्भवारभ्रंशटं मुंडयन्त्रयंतं सुविरूपवक्रमकरोस्तं लिययित्वा प्रलम् ॥ २१ ॥ तावद्गामगदा
 दयेयदुवरास्तस्याप्रमदुर्बलंघोरं नागरथाश्वपतिनिकरं व्यातं क्षितौ जित्वा ॥ प्रेतमानलिनी मिवाथसरितस्त
 द्रक्तजाचाभवन्पतीमाश्वघरोद्भवाः सुभयदाप्तीरोस्तदासर्वतः ॥ २२ ॥ हत्वारुक्मिबलं क्षणेन दहनास्तण्यां यथा
 यादवाश्रीकृष्णातिक्रमासमेत्यदददृशुर्वद्धं दृढं रुक्मिणम् ॥ चैलेनानतके धरं द्यतिकुरुपं मश्रुकेशोद्वितं श्ये
 नं लुंचितपत्रचंचुमिवनष्टप्रायमत्याकुलम् ॥ २३ ॥ दिग्घास्वरथकज्जलेन चरणत्राणस्वजासंयुतं वद्धं कुंचित
 विप्रहकुयत्रासामूक्तिकूलस्याद्यदम् ॥ दृष्ट्वारुक्मिणमात्मकर्मकलर्मप्राप्तं विहस्याथते प्रोचुलेकिविरुद्धका
 रिण इदं योग्यं च भूवेति वै ॥ २४ ॥ हसन्त ऊचुर्यदवस्तदोशं प्रभोत्वया दत्तमतीवरम्यम् ॥ श्यालविदेकरपीड
 नेस्त्रको ॥ पीदृशं नैवतुदातुमीशः ॥ २५ ॥ अहोस्वरूपस्य विभूणस्य छविनंबक्तुं प्रभवामेहवयम् ॥ शिरस्येनका
 तुष्ठाखाः मुखतया क्वचित्क्वचित्स्मश्रुरलं विराजते ॥ २६ ॥ इयंतु विद्याभिन्वाप्रकाशिता विभूषणं चित्रमुपान
 हस्तया ॥ शालायदत्तं स्वधिकारणनवं समुचुरित्यं प्रहसंत ईश्वरम् ॥ २७ ॥ स्वभ्रातुरत्यंतविगर्हितां दशं विलो
 क्य भैष्मी विकलारयस्थिता ॥ मुमोचदुःखान्नयनांबुजो द्दघारां सुसाध्वी करुणार्णवातदा ॥ २८ ॥ दृष्ट्वा मृतप्रा

मत्यात्मान ॥ ३६ ॥ नास्त्वन्येन कलेवरणसति संयोगो वियोगोऽसतातद्योतातपकस्य चात्मन इहनस्येव दभूप
 योः ॥ जन्माद्याविविधाः क्रियास्तु वपुषां दृष्टाः कला नाभिवेदोः क्वापिनं चात्मोस्य मरणं दशोयिथासच्चिदः
 ॥ ३७ ॥ यथाशानः पुरुषो नु भुंक्ते प्रोग्यांश्च भोक्तारमथानुभोगम् ॥ अथेधिसत्येवमविद्ययाध्यः शोभति संसा
 रमनूद्भवांतम् ॥ ३८ ॥ तस्मादद्याकृत्यशुचिस्मतेपुचमज्ञानाजं र्वात्मविशेषमोहनम् ॥ संसारदुःखप्रद
 मात्मबोधतः स्वस्थाभवनन्दसमुद्रमाभज ॥ ३९ ॥ एवंविदर्भेशसुताप्रबोधितानेतेण रामेण परापरणसा ॥
 तद्वै मनस्यं त्वपहायमानसं समाधत्ते चेतनया गभीरया ॥ ४० ॥ सैष्टण्वतोपीत्यमनंतप्रापितं नरुक्मिणो
 द्वांतिरुपाकुलस्यतत् ॥ निवृत्तमज्ञानमतीवदुःखदं कृष्णां प्रिसेवाविमुखस्यमनिनः ॥ ४१ ॥ प्राणाव
 शारिभिराहतप्रभानीकः समुत्सृष्टतरष्टसुदर्भनाः ॥ स्मरन्विरोपाकरणं ताननोवभूव रुक्मीवित
 तात्मदाहदः ॥ ४२ ॥ महत्पुरं भोजकटाव्यंतद्रुमो निवासायहतात्मकामः ॥ चक्रे स्मरन्स्वांमहतीं प्रतिज्ञां
 विलज्जितो वाग्बदनष्टसरुक्मी ॥ ४३ ॥ समोगतानहृतयजात्मनानृपानुवावरुक्मी निजवाक्यमास्म
 रन् ॥ कृष्णां ह्यहत्वापशुपालकं मृधेनावर्त्यतां स्वां प्रिगीनीं च कुंडिनं ॥ ४४ ॥ नाहंप्रवेक्ष्यामि कदापि भूभृतव
 सत्तत्ररुषान्वितः शठः ॥ तस्य प्रतिज्ञाभवधार्यस्वंपुरं सर्वयपुर्नष्टबलारुतप्रभाः ॥ ४५ ॥ एवंविनिजित्यनृ
 पान्महाबलीन्कृष्णो विलेशः कमलाविदर्भजाम् ॥ हत्वायथौ द्वारवतीं बलावितष्टसुखं दिविस्यैरभरैः स

३८

३८

मन्त्रितः ॥४६॥ इति श्रीमद्राजविडकान्हजीभट्टात्मजबालमुकुन्दभट्टविरचितेरुक्मिणीमंगलारख्ये काव्ये विज्ञातिः सर्गः ॥२०
॥ अन्वितो रामपुरोगमैर्निर्जैर्यदुत्तमैरक्षतवाहिनीपतिः ॥ विकैर्यमानः कुसुमोत्करैः सुरैरभिरुतोऽभिसुरैः शुभ्रा
क्तिभिः ॥१॥ वीणाभृदंगानकशरकदुदुंभिसंरावसंभ्रादितदिद्भुहौत्सवः ॥ शुभस्वरैर्मागधसूतवंदिभिः स्तुतो
विवेशात्मपुरीमधोक्षजः ॥२॥ प्रत्युहयतैद्वारवतीनिवासिभिः प्रफल्घ्वचितास्यसरोरुहैर्मुदा ॥ कृष्णोमिलित्वाभि
गतज्वराशयैः समर्चितो मंगलपाणिभिर्वभौ ॥३॥ नीराजितोरलपतः चिरप्रदाकन्याभिरत्यंतशुभाभिरिष
रष्ट ॥ यानंगतोवभौहरियुतौविदभ्रेशुताज्जयाध्वनि ॥४॥ संमागतैः श्रीवसुदेवमुख्यैः समन्वितोपानगतैः
स्वपितृभिः ॥ नमस्कृतेरादरतो धनंशुकरलानिवर्षीद्विरयोधनैरिव ॥५॥ संगीयमानविजयो बहुवंदिसूतेर्हि
ष्टैश्च मागधगणैर्मा रेर्नृरभेशः ॥ सत्याशिषाद्विजवरैरभियुज्यमानस्तां द्वारिकाप्रभिविवेशमहोत्साध्याम् ॥
६॥ भ्ररीभृदंगपटहानकशरवर्षीणात्तूष्यण्येनेकशतशः परितोभिनेदुः ॥ कृष्णपुरं प्रविशति र्द्विदिवेश्वरः
सन्मात्यं ववर्षु र्वलाननृतु दिविस्था ॥७॥ संसिक्तमार्गीकारिणामंदाप्रसासुंगधवाभिः परिहृष्टनागराम् ॥ ल
सत्यताकाभिरलंकृतांपुरीं निनादितां ब्रह्मत्वेन सर्वतः ॥८॥ तां कौतुकाबद्धसुतो रणां प्रतिद्वारं सुरौक्मैः कल
शैः सवारिभिः ॥ दृश्यक्षताछादनमात्यपल्लवदीपवलीभिः कदलीभिरचिन्ताम् ॥९॥ विदभ्रपुत्र्यारमयास
मन्वि रथस्थितश्च श्रीपतिरंबुजक्षणः ॥ रराजमस्यां नवनीरदध्यक्षतैरं कुरमात्यसषयैः ॥ निरीक्ष्यमानः

रिफुल्लोच

३६

नस्वांताभिरालहादसुताभिरिश्चरः ॥११॥ रूपस्कृतश्चाभरयुग्मरुक्मक्षत्रैरथस्यावनमालयाव्यः ॥ श्रीरु
 किमणीशोलनीलरत्नदेहोवभोनस्यधिकंसुवासः ॥१२॥ सूर्येन्दुतारानिकर्णवीनसानीलान्तुदाश्रापयुगोबुधारयम् ॥
 सौदामिनीयुक्तइवाविभूषितोमनोइवेतीववभौयदत्तमः ॥१३॥ नीराजितोष्टादृशभिः स्वमातृभिर्मणिप्रदियैः मणि
 पात्रगैर्मुदा ॥ प्रणम्यताश्चिप्रगणानगुरुन्निजान् विवेशकृष्णोरमयान्वितो गृहम् ॥१४॥ ताः स्वां कमारोप्य सुहर्दतः
 स्तुतपयोधराः कृष्णसुप्रियंस्तुतम् ॥ उवायुरानन्दजलाकुलक्षणाः सुविकलांग्यः सुखसिंधुमात्मनि ॥१५॥ ततो
 निजप्राणघनस्ययादवाः पृष्ठाद्विजाग्रान्करपीडनस्यते ॥ वैशाषशुकैरुसुवासरैश्चमीदिनेधनुर्लघ्नश्रीष्टदंशुभ
 म् ॥१६॥ निमंत्रयामासुरतीवहर्दतोनिजात्रियाम्भूमिपतीन्समंततः ॥ रामादयः श्रीवसुदेवनोदिताः संप्रेष्य
 दूतान्शुभयपत्रिकान्वितान् ॥१७॥ युधिष्ठिरं मातृसहोदरान्वितंकुंतेश्वरं कौरवसृजयान्मुदा ॥ कैकयका
 न्कोशालमान्विदम्भयान्सर्वान्सदारान्प्रयतिन्समाह्वयन् ॥१८॥ ततः समंततस्सितियाः समाययुः प्रेम्णाप्रि
 योद्वाहसिमीक्षणाफतो ॥ प्रियात्मजास्तात्यसुहृत्समन्विताविभूषिताः रुक्ममणीष्टवाससा ॥१९॥ गजाम्भ
 यानैः कनकाचितैः शुभैः पदतिभिर्वाथसमन्विताः मुदा ॥ सद्रत्नरुक्मांचरसंचयंगजाश्रेष्ठ्याधिरोप्योत्सव
 संयुताः स्वगुः ॥२०॥ श्रीद्वारिकाकृष्णविवाहवीक्षणार्थं सर्वसंपन्नचयैरुपाययुः ॥ महोत्सववाच्याः परम
 प्रमोदतोयुधिष्ठिराद्याः क्षितियाः सहस्रशः ॥२१॥ सश्रीष्मकोदारयुतोखिलद्विभिरुपाययोस्वांतनयां तुरुक्मि-

३६

णीम् ॥ कृष्णायदातुं परमादरात्त्वितोनादृत्यतंरुक्मिणमात्मजमुदा ॥२२॥ महादियुक्तोमणिरुक्मसंचया
द्विच्यांवरादिनगजयानवाहनान् ॥ आदायदेवार्थंलंसमाययौसुकृष्णप्रमोदकतृषाविदर्भराट् ॥२३॥ ताना
गता-प्रेमभरणयादवाः संकर्षणाद्याः सुसमेत्यमोदतः ॥ निवासयामासुरलंसमर्चयैग्दहोतमेप्यष्टविभीति
मत्सु ॥२४॥ शेषोदिनाथैः समगतयेधरः शिवान्वितः पार्षदयथसयुतः ॥ वाष्पावघ्रात्र्यासहितोबुजासोहं
साधिरूढोनिजपुत्रसेयुतः ॥२५॥ इन्द्रादयो लोकमहेश्वरामुदाब्रह्मर्षयश्चैवसुरर्षयस्तथा ॥ राजर्षयोत्येचखगे
श्वरादयठसमागताद्धारवतींमुदान्विताः ॥२६॥ स्वैः स्वैः समंभूतिगणैः परेशादाराघनापैः परमादेण ॥ समा
ययुतपुनर्पणार्थं तस्मिन्विवाहात्सकजात्मनना ॥२७॥ स्त्रीपुत्रभृत्यानुचरैरूपैताः साक्षात्समीयुस्त्रिगज
न्महेशः ॥ सर्वमुदाध्याः परमोत्सवेन लोकनार्थं करपीडनस्य ॥२८॥ निवासयामसुरेस्तमान्मुदा संकर्षणो
नाकसप्तोत्तरेग्दह ॥ आदृत्यसंपूज्यसुंगधमात्यकैः सदासनेरत्नसुवर्णभूषणैः ॥२९॥ इति श्रीद्राविडकान्द
जीभट्टात्मजबालमुकुन्दभट्टविरचितेश्रीरुक्मिणीमंगलारथेकाव्ये एकविंशतिः सर्गः ॥२१॥ अथागतमा
धवमासिमुकुपक्षसमंतात्परमोत्सवोभूत् ॥ श्रीद्वारकायांपरमप्रियस्यकृष्णस्यपाणिग्रहनप्रयोदात् ॥
१॥ नेदुःसुदुःशंखमृदंगदुंदुभिबीणानकामुर्झरेणुठक्काकाः सहस्रशो लोकमनाहरावानिनादितामा
दभ्रैर्महोत्सवाः ॥२॥ गंधर्वकिंपुरुषकिंभराः समंमुदाजगुलोकिमनोहरंतदा ॥ सुरांमनाः सेनन्तुर्दिवोक

सः प्रविक्षिपुर्नन्दनमल्लिकारिणः ॥३॥ महोत्सवोद्धारवतीपुरगृहे गृहे नृणां दिवसु विस्मयप्रदः ॥ कृष्णरताता
तदनन्यरागिणां मङ्गलमहान्दमयोनुरागजः ॥४॥ नराश्वनाय्यामुदिताः वरां वराः प्रमृष्टकर्णाभरणंगदोमि
काः ॥ मोक्षदुपाजहुरुपायनं वरं विविधरत्नं वरयोरमेत्रयोः ॥५॥ तानारसौद्याः सरितोद्रुमामद्युस्तवाः दमुर्दि
व्यमणीश्वभूधराः ॥ अकृष्टपच्योषधयोभवन्धरापयोद्रुतां धेतवज्जानयन्मुदा ॥६॥ कृष्णोपयामे सुभृतः स्व
भावतः क्रूरार्जपिद्वेषविहीनमानसाः ॥ वभ्रत्वरानंदधनविलोभ्यहसर्नमहानन्दनिमग्नबुद्धयः ॥७॥ रत्ना
कराः स्वामीभिरग्ररत्नसमूहमुहुमुहुर्हरितेश्वराश्च ॥ निजां निजां सिद्धिमभीक्ष्णितं वै कृष्णोपयामे परमोत्स
वाते ॥८॥ रामाद्यातव सुभक्ष्यमोग्यलेज्यानि चोष्यं विमलं विचित्रम् ॥ संभोजया सुरलं मुहुस्तात्समागता
न्यमयुताष्टदेवान् ॥९॥ सुवर्णरत्नाभरणां वरानिधेर्नृवरत्नस्युतामहोद्भाः ॥ सुवर्णशृंगीः प्रददुद्विजेश्व
पटोवराः रुष्यस्वराः सुशीलः ॥१०॥ विवाहवेदीं मणिहाटकोत्तमैर्प्रसादयश्च कुरलंकृतां सुराः ॥ अलौकि
कीं विस्मयदां निजात्मनः सुदर्शनीयां परमादेरणवै ॥११॥ तन्मंडपाब्जानमत्यलौकिकं सुकांचनेरत्नवेरलं
कृतम् ॥ लोलहरिद्रक्तसुनीलमौक्तिकप्रवालवैदुर्यमुखादिहृत्प्रियम् ॥१२॥ फलव्रक्षांशं कुरपुष्परुपतेरत्नोत्तमाद्य
त्रसंमुलसंतिनेरश्वत्थांसनः कृष्णविवाहमंडपतदावसौचकमनोदृशोहरत् ॥ (यंत्रयथायथांगताः ॥ सुररमयः सू
र्यनिभादिबौकसामाश्चर्यदंतप्रवभौमनौहरम् ॥१३॥ ग्रहैर्यथाविष्णुपदं स्वलंकृतमुपायविष्टैः सुकौरैर्नोदयैः ॥ दि

वैनिशायां प्रतिष्ठात्येवो किकंततोधिकं कृष्ण विवाहमं उपम् ॥१५॥ तस्यां सुवे चांमगवान यदत्तमाः कुष्णो विरेजे रमणीय
श्रुपणः ॥ विदर्भप्रपात्मजया ज्वयान्वितो विचित्राणां शुकया खिलश्रिया ॥१५॥ विदर्भरजेन्द्र गृहगणखिलविभूतिवृद्ध
यदवो विकारिरे ॥ वेदीमध्यं स्तेपरितष्ट स्थितायथा छदानि चित्रांबुजकणिकां मनु ॥१६॥ पुष्पाग्रकोर्षधणः सुकंपु
कावि चित्रकर्णप्रणाः सुहारिणः ॥ निचित्रवेशः समुपोपसंस्थिताः महोत्सवाप्याः यदवोदुर्धनम् ॥१७॥ विदर्भराजा
सहस्रत्यमंत्रिभिर्ददीधनं शक्रइनांबुदेर्जलम् ॥ महोत्सवाप्येष्टसुमहामनासुताकरग्रहहत्सुरबदप्रमोदतः ॥१८
॥ निधीन्मवैश्वर्ययुतात्मणीन्धतान्ददुर्द्विजभ्यो यदवो महोत्सवाः ॥ प्राणप्रियेनास्य करग्रहमुदामहन्दवद्गात्र
पदेजलानिवै ॥१६॥ विदर्भराजामहीश्रुतस्तथायदत्तमाः संमुमुदुःपरस्वरम् ॥ युधिष्ठिराद्याः कुरवश्चसंजयाः
कुंतेश्वराः धोशुलपाशुदान्विताः ॥१६॥ विदर्भराजस्य पुरोहिताः तथा श्रीनारदघ्नानुनयो हरिप्रियाः ॥ गर्गाद
यश्चापिमहोत्सवान्विता विवाहमंत्राणिसमापटन्मुदा ॥२०॥ उनाबाद्यवारीशगणेशपार्वतीसुरवान्पुराग्र्यान्व
कलायदत्तमः ॥ द्विजेरिते मंत्रवैः समर्चयद्रुधाक्षतसुगंधपुरवैः समृद्धिभिः ॥२१॥ समाकृपन्मंत्रवैः नवग्रहा
न्सूर्यादिकान्शोडशांस्तकास्तथा ॥ षष्टिश्चतुष्षिष्टीशिकाश्च योगिनीर्दुतासमाविप्रवराहरेः कलाः ॥२२॥ स्वस्व
प्रभावरयश्चुद्धयमुदासमागतामातृगणाश्च योगिनीः ॥ कृष्णस्तदारवटगणाश्च त्संगरे संपूजयामाससदासना
दिभिः ॥२३॥ उकारितासूर्यसुरवानवग्रहाठसाक्षात्समीयुनिजसिद्धये मुद्दिहसयादनतमस्य रुक्मिणीयुत

स्य कृष्णस्य परात्परस्य च ॥ समागतान्खेटगणान्मुद्राकुलन्तिरिक्ष्य कृष्णं भ्रमते वरासनम् ॥ तेभ्योद्दौमंगलमंडले
 यथादिवाकरादिभ्य उताग्रये मुदा ॥ २४ ॥ सुप्रीतरक्तासनमुष्णरश्मिनेतमो चितायति मनोहरं हरिः ॥ सोमायपीतासन
 मत्पलौ किंकमौमायपिंगासनमर्पयत्तदा ॥ २५ ॥ बुधायसत्कर्बुरमासनंददौ स्वर्णासनं चित्रशिरं विष्णुनेव ॥ शुक्राय
 वज्रासनमश्वरोचिषं चित्राशानं केतुयतायसौरिणे ॥ २६ ॥ स्याच्चस्थार्कः सराहुर्विधुवानिष्टगवठसिंहतो ॥ ल्यं उज
 स्थाः सौम्यक्षमजौ सुबीयेमिकरकलशगोमृतिगोदेवपूज्यः ॥ शुक्राष्टम्यां सुरेज्याहनिपितृभविधौ माघेवमासिघनि
 लनेपाकृष्णेनभैष्याः परिणयतममृद्धारिकायां मनोतः ॥ २७ ॥ संपूज्यांघ्रिसरोरुहं ललनया युक्तो विदमधिप
 ष्टप्रश्नापालिततले प्रगृह्यतनयां कृष्णाय तु ल्यां ददौ ॥ रत्नाग्रैः समलंकृतामसरभूदेवानलानां पुरा मुचन् प्रम
 जलं दृशोः स्वलितवाग्रोमां चिंतगोमुदा ॥ २८ ॥ गृहाण युत्रीममवासुदेव सर्वात्मना कृष्णातयानुरुयाम् ॥ हृदाभिध
 र्मिणषरेण तुभ्यमि त्याह श्रीभ्रष्टप्रणयेन नाथम् ॥ २९ ॥ नेदुशं स्वमृदं गदुं दुभिमुरखान्तस्मिन्सणनेकशो देवान
 न्ददपुष्यवर्षमलमाकुर्युः प्रमोदाकुलाः ॥ दव्यष्टसेननृतुर्जगुः शाननशोगं घर्व किंपुरुषाः विप्रासाधिति प्राब्रुवन्
 जयजयेत्याहुर्मुहुः प्राणिनः ॥ ३० ॥ घन्यं गोत्रमहोनिदर्शनपतेर्घन्याविधन्योन्पोघन्येयं वनितास्य यत्र जनिता कृ
 ष्णप्रियारुकिमणी ॥ घन्याघं दिवसो मुहूर्त उपया मायत्रैषीशयोर्दृष्टो स्यात्तिरतीव पुन्यनिचयैरित्युचिर प्रा
 णिनः ॥ ३० ॥ घन्याश्रीयदुसंततिः क्षितितले घन्याति घन्योवसुदेवो यस्य सुतो वभूवजलदश्यामोरिव लेशो विभुः ॥ कु

ष्णः सत्सुरवविद्वयविधि शिवाद्ये ध्येयपादांबुजेवेदान्तस्तु तथादवी उपगवां त्रै लोकाश्च शोभास्तयः ॥ ३१ ॥ गगादियो
ब्राह्मणसत्तमास्तदाकुलस्य संकीर्तनमूर्चिरमुदा ॥ विध्यावरस्थापियथाक्रमेण परेशाभारभ्यविदोश्च बुद्धयः ॥ ३२ ॥
श्रीशस्याकारणस्य खिलभुवनपतेर्नाभिकेजा द्विधातासास्यात्रिः पितृतुल्योस्य विधुरमृतगुनेत्रतस्तस्य सौम्यः ॥
असौ लोभृतदायेर्नहुष इतितोवैयथातेवदुस्तक्रोष्टस्तस्यापि पुत्रो नृपतिवृजिनवान्तस्य सौहृदशुकुः ॥ ३३ ॥
तस्याश्चित्ररथः सुतोस्य शशि बिंदुस्तस्य दीर्घश्चास्त्वद्दमेस्थितुचोत्रानास्य रुचकस्तद्भ्यामघोस्याभवत् ॥ मघोस्यौ
अंबुशैव्या नन्दनराटततष्टक्रयनृपस्तस्यात्मजो वृष्टिमान्तस्मान्निर्वृत्तिको दशाहजनेकश्चास्यापि जीमूतकः ॥ ३४ ॥
॥ तस्यासिद्धिकृतिश्च श्रीमथकस्तस्मान्भवस्य दनः पुत्रोस्य क्षितिपेश्वरोद्दशरथस्तस्मात्करंभिर्नृपः ॥ तत्पुत्रोत्तमेव
वराडिति नुदेवक्षत्रकोस्यान्मधुस्तस्याग्रस्तनयो माहात्कुरुनरास्तस्यासीच्च विदूरयोस्य तनयः सूरोजिताशापतिः ॥
तत्पुत्रो बसुदेवनामविदितोयं यस्य जन्मन्यलं देवावाद्यमवाहयन्मगवज्ञो ज्ञात्वावतारक्षितिम् ॥ ३६ ॥ हर्षणानकदु
दुंभिर्वदितयंकृष्णस्य सञ्चित्पानंदागस्य जनुक्षिति सुरगणानां मोदमाविस्तरत् ॥ तस्यैषांगभवस्त्रिलोकमुषमाधि
क्षास्तिकृष्णः परब्रह्माख्यो मगवान्परोसइतिते विप्राः समुचुः कुलम् ॥ ३७ ॥ विदर्भपुत्र्यास्तुकुलस्य बर्कनं श्रीनारदः
संविद्धो विधानतः ॥ नारायणस्याखिलकारणस्य वैनाभिकेजां प्रोजभवोभवद्विधिः ॥ ३८ ॥ विद्येः सुतोत्रिः समभृततो
दृशोः प्रनाश्रुतः श्रुत्रकरस्ततो बुधः ॥ पुरुरवास्तस्य वभूवचायुस्तस्यात्मतोराउनहुषः सुरेन्द्रवत् ॥ ३९ ॥ ततो यथातिः स

मनुष्यदुस्ततः क्रोष्टोस्वपुत्रो बृजिनार्दनोस्य वै ॥ स्वाहुरुशुकुस्तनयोस्य चित्रकरयस्ततोरादं शशि बिंदुरिन्दुवत् ॥ ४० ॥
॥ पृथुप्रनास्तस्य तु तोस्य धर्मकस्तस्योशानास्तद्रुचकोस्य ज्यामघः ॥ तस्माद्विदभेस्य कुशो न देवरा इतद्दीर्घनाम्नू
दतुलप्रमोहान् ॥ ४१ ॥ अत्येयमासीत्तनया हि रुक्मिणी सा द्वाद्रमा कृष्णरता खिले द्वियैः ॥ कृष्णेन तु व्याकुलशी
लरूपतो न यास एवेति जगद नारदः ॥ ४२ ॥ संस्थाप्य बनिं स जुहाव वेदां समिद्धिराज्यैः प्रिययान्वितेजः ॥ मंत्रेण ग
र्गादि समीरितेन त्रिलोकेनाथोपि गृहास्याव ल्को ॥ ४३ ॥ प्रदक्षिणापंचहुताशनस्य चकार कृष्णारमयान्वितो लम् ॥
साक्षाद्रतिस्वान्तभुवांश्चिभं स्वद्युसाहरन्नुत्सवमर्षयन वै ॥ ४४ ॥ संमोहयन्तो जगदात्मशोभयापीपूषमाध्वाचषका
क्षिप्तिः पिवन् ॥ जायापती बीक्ष्य हृदीश्वरो रमा कृष्णो जनो म त तरो खिलो भवत् ॥ ४५ ॥ न तत्र कश्चिन्मनुजो मरो ना
संस्मरेदहं निलयं स्वकीयम् ॥ निमेषशून्यैर्नयनेः समीक्षन् प्रेक्षी शायोरास्यसितासितेन्दु ॥ ४६ ॥ जानन्दसिंघो
निजपादचितकेहामथनेनाविरभूत्सुधाकरः ॥ कृष्णाभिघोभीष्मसुता कलायुतः पूर्णाण्वितं समबाहुयक्षितो
॥ ४७ ॥ तंपश्यतां प्रीष्मसुतारमान्वितं चतुर्विधामुक्तिरगात्तृणास्यदम् ॥ त्रैलोक्यसौख्येन समं सुखांबुधौ समं घेद
हासुहृदां सुजन्मिनाम् ॥ ४८ ॥ संपश्यतां पूर्णकलं सुधानिधं दिवोकसा मास गृहात्मविस्मृतिः ॥ कृष्णाभिघं प्रीष्मकमं
दिरागण सुखादुनव्यं पिवतामिवावृत्तम् ॥ ४९ ॥ जानन्दाब्धिसुन्दरिरासहृदये नरी नराणां महानन्दे हुं परिपूर्णमा
त्मकुलया वै दर्शयुज्यान्वितम् ॥ कृष्णाख्यं विमलं यद्दुनिकरे युक्तं सुखदृष्ट्वां कुरितांगितां सुखजलं समुचता

रागिणाम् ॥ ५० ॥ इति श्रीमद्राविड कान्ह जीमटात्मज बालमुकुन्दप्रहृ विरचिते श्रीरुक्मिणी मंगलारव्य काव्ये
द्वाविंशतिः सर्गः ॥ २२ ॥ ततो द्विजाभ्याः परमप्रमोदतः कृष्णावतानुचरानुरादिवर्णनम् ॥ समुचिरे संसृतिना
ज्ञानं महानन्दावहं कृष्णपदानुरागदम् ॥ १ ॥ मीनः कर्मबिराहहसकपिलाश्वग्रीवयज्ञाः नरसिंहावामनजा
मदस्यैरघुनाथाबौद्धकल्कीहरिः ॥ देवर्षिः पृथुपृष्णिगैर्भसनकाः दत्तर्षभौ मूर्तिजौ व्यासोत्तांगलभृच्चकृष्ण
तनवः कुर्वन्तुवोमंगलम् ॥ २ ॥ गावोगोकुलमंडलं गिरिवरोगोवद्धनागोरजो गायोगोपकुमारकाः गिरिधरोण
पाधिपो गोमयः ॥ गोपीयादरजोभिदत्तहृदयागोविंदपोदरतागोपत्रोगिरिजा न्वितोगिरिशयः कुर्वन्तुवोमं
गलम् ॥ ३ ॥ गायत्री गिरिजागणेशसहितांगगाधरो गौतमोगंगोगौर्गुरुडोगयागिरिवरोगस्थोगयागोमती
गीर्वाणाधिपतिर्गजोत्तमपतिर्गंधर्वकागीव्यतिर्गविन्दाधिसरोजसेवनरताः कुर्वन्तुवोमंगलम् ॥ ४ ॥ वेदाष्ट
सांगपदक्रमेयनिषदाविघाथरावीश्वरो वेदज्ञाविबुधावसिष्टवमितामृग्वाद्यो ब्राह्मणाः ॥ त्रीणां ध्याविधि
नंदनोवनवरात्रस्नाचविष्णुः शिवोऽप्यमी कृष्णपदाज्वदत्तहृदयाः कुर्वन्तुवोमंगलम् ॥ ५ ॥ देवेशस्त्रिदिवेशरा
दिनकोदेव्योदिगभादिशोदेवज्यादितिकश्यपोदिति सुताचार्यादिशामोश्वराः ॥ दक्षोदानपतिर्दयादिदयिता
दक्षोत्तमजादक्षिणावैदज्ञोहरिपादपंकज रतां कुर्वन्तुवोमंगलम् ॥ ६ ॥ कालिंदीकलिकल्मषापहरषी कामप्रदा
कामदाकामः कागकलानिधिः कलरवः कल्पद्रुमार्कः कविः ॥ कावरीकमलाकलापकुकुटीकामोरिकान्ताक

या कल्याणारचयतुवेः प्रतिदिनं श्रीकृष्णभक्तायुभाः ॥७॥ नारीशैः सहिताः शतद्रुकरतोयानर्मदागंडकीकृ
 ष्णासिंधुसरस्वतीनदुहितागंगाचणोदावती ॥ कावेरीशारयश्च बिन्दुसरोशोणोताघपर्णीमिहानद्योधश्चव
 टादकाः हरिरताः कुर्वन्तुवामंगलम् ॥८॥ श्रीकृष्णाग्निरोजरेणुतुलशीमिस्त्रांबुनेज्योमलागंगासूर्यसु
 तादिपुण्यसरितस्तीर्थैः प्रयागादयः ॥ तिखोग्रामवराश्च शंभलकलापाद्यास्तथादंडकारण्यादीनिवनानि
 मंगलमहो कुर्वन्तुवः सर्वदा ॥९॥ काशीद्वारवतीचकोशलपुरीमायातथावंतिकाकांचीश्रीमथुराश्च मुक्ति
 निलयाः सर्वकुलस्मानृतष्ट ॥ सूर्यश्मजबुधेन्दुकाव्यधिषणस्रभ्रानिसूर्याभजाः खेटाः कृष्णविभ्रतयः
 प्रतिदिनं कुर्वन्तुवामंगलम् ॥१०॥ ब्रह्माशंभुकुमारश्रीष्मकपिलप्रल्हादवैवस्वतवेदव्याससुतोविरो
 चनसुतः स्वयंभुवनारदः ॥ कंतीपांडुसुतद्विबानिलसुताः मोरध्वजोभैथिलः शुभ्रीवांगदजांबनप्रभृ
 तयः कुर्वन्तुवामंगलम् ॥११॥ श्रीरुक्मिणीकृष्णमुखाभृतांशुसुत्कारिसितो नित्यनवोसुपूणेगि संसारतापा
 पहारो विलाक्यदृष्टाः समूचुः स्तुतिपाटकाद्याः ॥१२॥ जयजययादववंशकमलवनमोदकरारुणजयज
 यगोद्विजधर्मदेवसागरसुखकारिन् ॥ जयजयभूमिविशोधिदैत्यवनदहनसदोत्तमजयजयनिखिल
 विघ्नप्रतमोरिपुदीपयदत्तम ॥१३॥ श्रीष्मनंदिनीकृष्णयोश्चरणकजनखरस्यासदावसतुमममान
 सेराचिरमृतकिरणस्य ॥ जमृतकरं सुखभूमिभर्कड्वसरितोद्भवधिष्णामीशविधिदोषहृदिष्टं सञ्चितु

वैदिकीयदुनाथयोश्चरणसरोजनरवस्य। प्रभावसतुमममानसेसुखनिधिः मृतकरस्य ॥ सुखनिधिदासेसारतापप्रेषजममि
रामा। सुधोत्तमाविधिर्बभ्रुवाभरपूज्यतमा ॥ अज्ञानांघतमोरिआमरतमुनिभिगिता ॥ श्रुतिनयनेर्गतमानभक्तविहगे
खलुपीता ॥

खपुरुषार्थरूपममृतप्रदमोष्टम् ॥ ११ ॥ संदाहकिमणीकृष्णयोर्वदनसुधाकरजाति ॥ विलसतुहृदयनभोतेरममप
रमोद्धवदाति ॥ उद्धवादिदुवदं तारकानन्दथुदाशि ॥ अक्तचकारगणेषुसत्त्वामृतवर्षणवात्री ॥ संसृतितापस
महविनाशकरीपुरुषतानिखिलवेदमुनिवैर्योगिनिर्करैर्बहुपीता ॥ १२ ॥ श्वाध्यतसंयदुकुलमहोळंमुनि संतति
तापि ॥ यज्जनि तोर्वति वारिजातीथ एषपरमोपि ॥ नाथईशापरमेशि शेषसनकादिनां परपुरुषोत्तम इनपूज्यपादकम
लः प्रकृतेः परः ॥ परब्रह्मपरमात्मज्ञाद्वैतजागमभूजा मरोव्यज्जादिहेतुरखिलस्वमुदोः ॥ १६ ॥ ततागता
सौकुलदेवतालयं विदभ्रकांतीभिर्लंकृतहरिः ॥ बद्धां वरोक्षीष्मसुतांवलैनवैसूयोयथास्वंगृहभाचितबहु ॥ १७
॥ रत्नखणविभूषणानिरमणीयान्यश्चनागान्नयोन्दिव्यान्याचकवृदकपुवबृषुः कीलालवघादवाः ॥ सौरीरामयुतो
विदभ्रनृपतिमोदाकुलाः प्रमतोक्षीकृष्णविवाहकर्मणिप्रहानन्दप्रदकोटिशः ॥ १८ ॥ विप्रैभ्यः समलंकृताः शुभ्रतमा
धेनूदेदुः प्रमतोरत्नखणविभूषणांवरवैः संपूज्यन्त्वापदम् ॥ क्षीकृष्णकरग्रहेतिपरमामोदाकुलां प्रदवैद
क्षीवसुदेवामयदुराजाधामहाबुद्धयः ॥ १९ ॥ दिव्याहस्तिरथापुत्रकात्मणि वरैः संपूजितांकोटिशोरामाश्वाशुक
रत्नरुक्मनिचयाविवाहे हरि ॥ तास्मिन्मागधसूतवंदिनिकराहृद्यान्मनावांछितान् पूष्णकृष्णपदारविन्दभक्तनोर
त्नाकरोः कैर्यथा ॥ २० ॥ धेनूनां वरवाससांकनकभृगीनांसितानामति लाध्वीनां रजतांघ्रिरुक्ममणिमालानांतुलक्ष
दवा ॥ गृहीतां प्रददौ विवाहसमयेव सैर्युतानां बहुक्षीराणां वसुदेवजामुदितहृकृष्णस्यमोदाकुलः ॥ २१ ॥ ततोखि

३३॥ कुलेन ता लय विदप्रै रजा कसिया पि दा कुलम् ॥ वद्धांतरा भीष्म सुता चलेन सजगाम कृष्णो रविवत् प्रालयम्
 ३२॥ नतामता खीय विभ्रति मज्जया ससपरं शील लने क्तितो द्विजाम् ॥ सदा रतां स्वीय पदार विदने विडं वय द्वा
 कमसौ परात्परः ॥ २२ ॥ संभोजया मासय दूत्तमान् सुभान्स भीष्मको मोदयुता गृहगणे ॥ दिव्यैर्नवीनैर्बहुभक्ष्यमो
 क्ष्य कैलैक्ष्यैश्च चोष्यै रमृतो तैरस्तदा ॥ २३ ॥ भैष्मी शमध्यावहुयाद्वा बली रराजरत्ना स्मरणा मरोत्सवा ॥ सूतत्प
 जांबून दभाजना सुभातारा वली ब द्विधु संयुता दिवि ॥ २४ ॥ धृतं सुभक्तं मृदु पुष्प वसित सुपीतमौ ग्दी वटका
 न्मनोहरान् ॥ सुपपयान्काजिक सेविका दिकान् विदर्श राज्ञः परिवषयच्छुभान् ॥ २५ ॥ सत्यायसे मोदक पूष
 सत्कुली भेदान् नैकान् सरूपतः प्रियान् ॥ दुग्ध प्रकारंश्च दधि प्रकारकांश्चित्रान् नसालाश्च निवेदयन्मुदा ॥
 २६ ॥ जेन कशाका घफलादिभेदान् दिव्यान् सज्ञानपत प्रियान्वहु ॥ भक्ष्यांश्च भोज्यांश्चिखिलांश्चोष्या ल्ले
 ज्यान्सुधा र्यादुतरान् सुरूपान् ॥ २७ ॥ मुदान्वितो भीष्मकराटसंबंधु सुहृद्यु तष्टकांचनभाजनेन ॥ अनादायचा
 दायसंमर्षयश्चादौणतेष्यो निखिलां भेदान् ॥ २८ ॥ अनाद्याद पूर्ववुभुजुस्तु वन्तो न्नयाद्वा मोदयुताः सुधा
 ग्राम् ॥ अहो महत्त्वादुतरं नवीनं प्रकारमेतस्य बिलोकितं हि ॥ २९ ॥ गृहोतरस्थाः ललनाः शुभैः स्वरैरुच्चैर्ज
 गुको किलकंश्च अदरात् ॥ तेषु प्रकुर्वत्सुचभोजनं मुदा स्वाहा दयं त्यो निजगीतिभिस्तदा ॥ ३० ॥ कृष्णांश्चि
 पप्रैऽपितमानसालयः कृष्णास्य चं द्रपित दृककारिकाः ॥ हसंत्य इष्टं प्रजगुर्हियाद्वा न् सहासयं लोलक

नानिजैः खरैः ॥ ३० ॥ विष्णुज्वलांगचपि देवकी वसुदेवौ तयोः श्यामलनीरदाकृतिः ॥ कृष्णोयमासी
त्तनयः कथं विना हेतुं समक्षं वदतात्रयादनाः ॥ ३१ ॥ किं गोपराजस्य सुतोस्ति किं वसुदेवतासु जोयं ह्यु
भयोः किमात्रुगं ब्रूतोतरं यूयमतीव विज्ञाः कस्माद्बभूवसितविग्रहो हि ॥ ३२ ॥ नलक्ष्यते श्यामतनोय
दक्षमेरुपाकृतिवैपितुरात्मनः प्रसोः ॥ अतोस्ति सर्वात्मज एष किंमतोस्मिन्प्राणिनः प्रेमयुतारमतिवै ॥
पितृष्वसारं हि कुमारिकारवीरमेपुनः पांडुरुवाहतां हरेः ॥ स्वसास्यवालेवगतार्जुनं गृहागतं सुभद्रानय
नं सुयोज्यतम् ॥ ३३ ॥ युधिष्ठिराद्याः सहजास्तु द्रौपदीमेकां स्त्रियं रचीकृतवैतजादरात् ॥ तस्माहोशा
द्वसंततः स्थियश्च शुद्धत्वमस्मादधिकं ब्रुवामकिम् ॥ ३४ ॥ नवनीरदासितविग्रहोद्भूतविक्रमः कमलापतिवि
धि शेषशंभुमुखाचितपादवारिजपीडकः ॥ यदुभिर्युतः सरसंभुनक्ति मनोहरन्नसुधारिणां दधि सूपपक्तमपूप
पायसमोदकादिकमास्तुवन ॥ ३५ ॥ बलरामपथविधुत्तमाकृतिरग्रजोस्य कृपातिघेर्जलजक्षणोसितपट्टयुग्म
धरोऽभुनक्ति मनोहरः सखिरोहिणीं ब्रजराजमंदिरं एवयं समजीजनत्सनुनन्दसुनुरिति ब्रजेप्रथितो यमासमहाप
तिः ॥ ३६ ॥ सखिपट्टयकृष्णसमीपे षण्णदामहारुचिरांगदेतिहसन्नभुनक्ति विलोकयन्नवलगाणं कमलेक्षणः ॥ ३७ ॥
तकोटयोयदवास्थितासमदंति श्रीधमन्पांगणपरिहासमारचयन्त उक्तिभिरत्रपुद्गुविलोचनाः ॥ ३८ ॥ वसुदेव एष
निजानुजैर्बहुपुण्यसिंधुरकोकिकस्तनयो हि यस्य बलाच्युतौ जनितौ विप्रौ परमेश्वरौ ॥ सभुनक्तिपुत्रयुतोहस

दुदोस्मदुक्तिभिरिन्द्रवत्साविरुक्मिणीकर्पीउतेमुदितान्विलोकथयाद्वात् ॥३७॥ कमलाविदर्भमहोभृ
 तस्तनयासनोबहुभाग्यतोवसुदेवनन्दनमेवयावृतवत्यसूक्तिहेदश्वरम् ॥ अनयोःसभाक्षणतोवयंकृतिनो
 जनैःफलमाययुःसखिरुक्मिणीपतिरषनःकृपयावलोक्तुसस्मितम् ॥३८॥ अयमीश्वरोतिविलक्षणोब्र
 जवासिनांहिग्देहगेहदधिदुग्धमाज्यमंचोरयत्प्रददन्सुखंसखिभिर्वृतः ॥ ब्रजयोपितोर्यपतिस्मनर्तनतत्प्र
 सायसहाग्रजःप्रसृतोपिवन्परितुष्टआसविधिशाशेषविमृग्यपत् ॥३९॥ जननीतुगोकुलवासिभिर्वरगोप
 कौःसुखितानयोःसखिरोहिणीबहुदेवकीनिखिलासुष्ठुन्मुददातथा ॥ भगिनीतुवानरकेतुनोपहृतागतार
 विणायारमितासुतंसमजीजनत्युनरापखांडुनृपपतिम् ॥४०॥ जननीतुगोकुलवासिभिःसुखितानयो
 बहुरोहिणीभगिनीतुवानरकेतुनोपहृतागतासखिदेवकी ॥ निखिलासुष्ठुन्मुददातथानकदुदुभेभेभि
 नीपृथा ॥ रविणारहारमितासुतंसमजीजनत्युनरापतेनृपतिपांडुमितिस्त्रियठप्रजगुःसुबाधरवस्तदा ॥४१॥
 स्मरंहृदिमोहकरांगिणाश्चपलस्यसन्नटरूपिणःसखिचौरजारशिरोमणेर्ब्रजपात्मजस्यवरस्तनोः ॥ कुल
 रीतिमाचरतोनिजावदनारविन्दविलोकनान्मुदितावयंकथयामकिंपुरतस्तवास्यविशुद्धिताम् ॥४२॥ इ
 तिभीष्मकक्षितिपावलावचनंजगौसखिभिःसमयदवोनिशम्यसुखप्रदंजहसुर्भरंमुदिताहृता ॥ परमात्स
 वाकुलितेनरामगदाद्यस्तुज्ञानैःज्ञानैर्बुभुजुश्चगीतनुतिसमारचयन्तएवमुहुर्मुहुः ॥४३॥ निखिलंत

दोहितमाविधायजलेनचाचमनंदधुःपरितुष्टितानृपसेवयादयिताक्तिभिःसरमेश्वराः॥घुनदीददाबुदकं
शिवोव्यजनंदधेकमलासनःपटतिस्मवेदवयंशचीपतिराददातिफलादिकम्॥४१॥नृसान्यदन्तान्वरगंधमा
त्यतांबूलरत्नाभरणांशुकाद्यैः॥समर्चयामासविदर्भराजःप्रेम्नासप्तत्यान्परमादरेण॥४५॥इतिश्रीमद्राज
नृजीमद्व्यासजबालमुकुन्दभट्टविरचितेश्रीरुक्मिणीमंगलारव्यकाव्येजयोविंशतिःसर्गः॥२३॥विदर्भराजीय
दुवशांनयंकृष्णसमाहृततथात्मजांस्वाम्॥नवैविष्णुषांवरगंधमात्यैविधीषयामासमतीहरैस्तौ॥१॥स्व
श्रूयथावाचहरघसप्तप्रथीन्द्रत्वात्मवधूकरत्वम्॥कनिष्ठिकांगुष्टनखैर्विमुचसात्वत्करमुचंतुपासीनाम्
॥२॥पवंविनोदंकुरुकान्तयाश्चपात्वंसंपूवारं बहुयत्नतोमुदा॥विवाहसूत्रस्यविमोचनेयथात्वापोषितोने
बहसंतिततथा॥३॥स्पृष्ट्वैकृष्णोरुणसूत्रइस्तःप्रियाकरांभोजमतीवरस्य॥तद्दीक्षणांशुकमध्यगेनविस्थ
कितोभ्रन्मधुनेवमतः॥४॥घैर्यसमालंब्यपरुषिदत्वास्त्रेणपाणौनिजयोषितःसः॥पुनःविमोक्तंनशाशा
ककृष्णःकनिष्ठांगुष्टनखैर्दृढानि॥५॥कान्ताकरांभोजगतस्यसूत्रप्रथेःसमुन्मोचनदत्तचित्तम्॥कृष्णरुसल्लसा
ललनाःसमुचुर्मतप्रियालोकलवामृतेन॥६॥संत्यज्यलज्जांभ्रगीनीसुप्रद्रांप्रसुंयशाधोननुदेवकीच॥त्व
राहिणीमत्रसमाह्वयामुविमोचनार्थदृढपर्वणोत्र॥७॥शोवद्धनंपाणितलेदधारयान्यपातयद्रयमलाजुनोव्रज
॥सरुक्मिणीकंकणसूत्रमोचनेपराजितोभूत्परमेश्वराव्यह॥८॥द्रुतंसमालंब्यकरांगुलीभ्यांप्रियाकरांभोज

त तु मंत्रम् ॥ संत्रोऽयामास सुखं ददन्सकृष्णः प्रियायै करयोगजैव ॥ ८ ॥ द्रादुविमणीकृष्णकराज्वसु
 त्रकं प्रेथिमु मोचाति सुखेन पाणिना ॥ कृष्णाय प्रददती स्म यन्मुखी लज्जाकुला प्रेमपरिप्लुतारमा ॥
 १० ॥ संतपजांबूनदभाजनां वातान्यनेकानिशुभांशुकानां ॥ कोशाननेकान्यददौ दुहित्रे विदर्भराजः
 परमादेरण ॥ ११ ॥ संतसत्रांबूनदरत्नप्रूषणचयान्धनांशुतशश्चकोशकान् ॥ नितं विनीनां सुदशांसह
 स्त्रकं द्रादुहित्रे अधिकवत्सलान्पः ॥ १२ ॥ मतंगजानां कनकांचितानां सष्टौ सहस्राणि तुरंगमानाम् ॥ लक्षा
 निचाष्टौ वरचक्रिणां दिग्कोटीनपदातेर्दशापप्रमिष्टम् ॥ १३ ॥ दत्त्वा दुहित्रे च वराय रत्नविप्रूषणादीनि
 प्रहोतमानि ॥ संप्रार्थयामास विनीतमौलि विदर्भराजन दुंदुभिर्वै ॥ १४ ॥ पूताः मपितरार्कमैडलमलं
 संप्रयतिश्रेयसंयोगिध्येयमजापरं समगमन्मधैवपुतकुलम् ॥ पातो हंचकृताथंतांममवहद्गानुःसु
 तंसाप्रवेद्गतीर्थवरं यदूतमभवत्संबंधतासत्यतः ॥ १५ ॥ दीनस्याधमकर्मिणः स्वदुर्गितग्राहस्य गस्याकु
 लबुद्धे दुर्गतिवारिधौ हिपतितस्योद्धारपवाद्यमे ॥ जातोनेन दयालुनेव करिणश्चकृष्णेन पाणिग्रहादुक्मि
 ण्यादुहितुर्विदर्भनृपतिस्त्रियाहसौरिनतः ॥ १६ ॥ जातोभाग्यविधुदयो निखिलपुण्यश्चेतपमावली
 पुनश्च प्रसन्नाः सुराः ॥ साफल्यं जनुषो वभ्रुवुरखिलः संसारदुःखात्पयः संबंधेन महात्मनां सुकृपया
 लब्धेनवः सत्यतः ॥ १७ ॥ किंपुण्यं परमं किंवाच्युताराधनं किं दत्तं किमुभूतसौहृदमुपातं पृथमिष्टं किमु ॥

अस्माभिस्तनुवाङ्मनोभिरखिले शोपेनमत्कन्यकांकृष्णायपरिणीतवानयदुपतिब्रह्मेज्ञसेव्याज्वपत् ॥
१८॥ श्रुत्वाविदर्भेशवचोतिसुंदरप्रेमाकुलदृष्टीवसुदेवभूपतिः ॥ संयोज्यहस्तो बहुमानयन्त्पतं श्रीव्यकं
प्राहजलाकुलेक्षणम् ॥ १९ ॥ धन्येयां हविर्दर्भसंततिरहायस्यांभनाम्नीव्यकजातउपुण्ययज्ञान्पेन्द्रमुकुट
पूर्णमूर्ताश्रुयथा ॥ ज्ञानन्दार्णववर्द्धकोयदुकुलश्वेतांबुजश्रीप्रदोविप्रानन्दकरदृष्टस्वगोभिरमलदुमदु
द्विधिष्णामहान् ॥ २० ॥ सत्कीर्तिर्नृपमंडलेषुविमलालब्धाजगत्पूज्यतापूतगोत्रमिदंयदोश्चपरमानन्द
दृष्टस्वकीयेषुवै ॥ कोशं नाग्रथाश्चपतिनिकरारत्नांबरादीनिवैसंबंधेनविदर्भरादसुरतरोः किंकिंनलब्धं
मया ॥ २१ ॥ अस्मद्भाग्यसुरद्रमष्टसफलतांजोतोद्यमत्पूर्वजाः संतुष्टाः बहुपुण्यपद्मपटलीफुल्लानु
कूलाः द्विजाः ॥ देवाः शंभुविरंचिविष्णुपुरुहताद्याश्चतेनैवते कन्येयं परमोत्तमा गुणवती लब्धा निदर्भ
धिप ॥ २२ ॥ मद्देहेनिखिलार्थभूतिनिधिभिः पूर्णोभिवत्सर्वशः सर्वकेशतमोविनाशमलमतशार्णिव
स्यालयः ॥ जातोयत्रविदर्भराजदुहिताकृष्णप्रियारुक्मिणीसंप्राप्ताखिलभाग्यभूमिरतुलेतिप्राहसौ
रिवन् ॥ २३ ॥ ततोविदर्भशपतीदंपतीरथसमारोप्यसुहार्दविल्लः ॥ प्रस्थापयामासविवाहवासरातु
र्येहनिशर्च्यमहतमाग्रणी ॥ २४ ॥ मृदगशंखानकवेणुमर्दलादयोविनेदुःशतशोमहोत्सवे ॥ देवाः समं
ताश्चकिरन्सुरद्रमुपुष्यानिदेव्योनन्तुर्मुदान्विताः ॥ २५ ॥ गृहागतौवीक्ष्यसुदासुभद्रामहोत्सवाभिर्ज

धिरिवास्मान्मंडनाख्यसुधीः॥ तस्मान्माघवप्रदृष्ट्यभिहितस्तस्यात्मजाः कान्हृजीप्रदृस्तत्तनयेनका
व्यमप्रयंकोरुक्मिणीमंगलम्॥१॥

४८

इति राजसूयस्य उपनिषत्सु
— (वा ३ प्र ५०)

११८

४८